Зыщ ди блэкіари, зыуэ щрет ди къэкіуэнури!

Nº90 (24.372)

● 2022 гъэм бадзэуэгъуэм (июлым) и 30, щэбэт ● Тхьэмахуэм щэ къыдокI ● И уасэр зы тумэнщ ● advghe@mail.ru

Лъэпкъ газетхэм я къыдэкІыгъуэ **39X9T**

Хэкіцэдахэм я фэеплъ зэпецэ Налшык щокіцэкі

Къэбэрдей-Балъкъэрым и къалащхьэ Налшык дыгъуасэ щекІуэкІащ Урысейм и МВД-м Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щІыналъэм щиІэ къулыкъущіапіэ нэхъыщхьэм и нэіэм щІэту къызэрагъэпэща фэеплъ зэпеуэр. Іэпщэрыбанэ зэуэмкіэ мы гъэм ещанэу екіуэкі зэхьэзэхуэр траухуат хабзэхъумэ Іэнатіэм и лэжьакіуэхэу Луганск, Донецк цІыхубэ республикэхэм, Украинэм щекіуэкі дзэ іуэху хэхам щыхэкіуэдахэм я фэеплъым. Урысейм и МВД-м и саугъэт нэхъыщхьэм щІэбэныну Налшык къыщызэхуэсащ Кавказ Ищхъэрэм щыщ спортсмени 100-м щІигъу.

«ГЛАДИАТОР» спорт уардэунэм къыщызэрагъэпэща Іуэхум хэтащ Къэбэрдей-Балъкъэрым, Къэрэшей-Шэрджэ-сым, Ставрополь крайм, Ингушым, Шэшэным, Дагъыстэным, Осетие Ищхъэрэ - Аланием къикІа гупхэр.

Зэхьэзэхуэр къыщызэІуахым хэтащ Урысей Федерацэм и Президентым и полномочнэ ліыкіуэу Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щіыналъэм щыіэ Чайкэ Юрий, Урысей Федерацэм къэрал кіуэці іуэхухэмкіэ и министрым и къуэдзэ Зубов Игорь, Урысейм и МВД-м Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щІынэхъыщхьэм и унафэщІ, генерал-полковник Бачурин Сер-

депутатхэу Гаджиев Абдулхакимрэ Нурбагандов Нурбагандрэ, КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек, Ингуш Республикэм и Іэтащхьэ Калиматов Махмуд-Алий, Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щІыналъэм хыхьэ хэгъэгухэм я хабзэхъумэ Іэнатіэхэм я унафэщіхэр, олимп чемпионхэр, КъБР-м, КъШР-м, Осетие Ищхъэрэм, Ингушым я Правительствэхэм

хэтхэр, нэгъуэщіхэри. Зэіущіэр къыщызэіуихым, Чайкэ Юрий жиіащ нобэ утыку къихьэну дэтхэнэ зыми игъэналъэм щи із къулыкъущі апіз лъагъу з з эфізкі ымкі з ліыгъ эр з хахуагъэрэ къагъэлъагъуэу Урысейм и Іуэхур дэзыІыгъа,

гей, УФ-м и Къэрал Думэм и абы уасэ нэхъ лъап э дыдэр щіэзыта ди щіалэхэм щіыхь зэрыхуащІыр. «Донецк, Луганск цІыхубэ республикэхэм щыпсэууэ лъапсэрыхыр къызыхуагъэкІуэну хэтахэм щхьэкІэ зи гъащІэр зытахэм я щапхъэр хэкупсагъэ нэсымрэ къэрал щІыхьым зэрыхуэпэжымрэ я джэлэсщ. Ахэр щІозэу ДНР, ЛНР щІыналъэхэм исхэр хъумэным, Украинэм и Херсонскэ, Запорожскэ областхэм урысыбзэкІэ псалъэу исхэм мамырыгъэр яхузэтеублэным. ИкІи езыхэм я псэр япэ ирагъэщу кърагъэл зыри зимылажьэ цІыху-

(КІ эухыр 2-нэ нап.).

Дэнэ щыІэми бзэр, хабзэр, зэхэтыкІэр ехъумэ

Илъэси 160-м нэблэгъащ адыгэхэм я нэхъыбэм я адэжь Хэкур зэрабгынэрэ. Ліэщіыгъуэм щіигъукіэ екіуэкіа Урыс-Кавказ зауэр щиухам ди лъэпкъэгъу минхэр къарукіэ ирахуат е гъэпціагъэкіэ хэхэс хъуат.

ДИ лъэпкъэгъухэм нобэ уащыхуэзэнущ къэрал куэдым. Тыркум адыгэу мелуаниблым нэблагъэ щопсэу, Сириемрэ Иорданиемрэ минищэрэ тющым щигъу щыющ. Адыгэхэм уащрихьэлюнущ Алыджым, Югославием, Ливием, Болгарием, Франджым, Албанием, Нидерландхэм, Румынием, Израилым, США-м, Канадэм, Мысырым, Ливием, ФРГ-м, Суданым, Иракым, нэгъуэщІ къэралхэми.

Дэнэ щіыпіэ щыпсэухэми зэрахузэфіэкікіэ я бзэр, хабзэр, нэмысыр яхъумэж. Ар къайхъулІэнымкІэ сэбэпышхуэ мэхъу Хасэхэр. Ауэ къыхэгъэщыпхъэщ ныбжь зиlэхэм е курыт ныбжьым нэсахэм нэмыщі, адрейхэм бзэр дахэ-дахэу зэрамыщіэжыр. Итіани нэгъуэщі лъэпкъхэм яхэтІысхьа ди къуэшхэмрэ шыпхъухэмрэ Іэмалрэ зэфІэкІыу яІэр ирахьэлІэу я бзэмрэ хабзэмрэ нобэрей махуэм къызэрахьэсам уи гур егъэхуабэ. Сыт хуэдиз бэлыхь я псэм дэлъу псэуами, абыхэм яхузэф эк ащ лъэпкъ зыхэщ ык ыр ямыгъэк Іуэдыну, къащІэхъуэ щІэблэр зыщыщ лъэпкъыр ящІэу къагъэхъуну. Си щхьэкІэ срихьэлІащ бзэр имыщІэми, хабзэ къыпкІэлъызезыхьэ, ар зи Іэпэгъу щІалэщІэхэм.

Хэкужьыр зи плъапізу къэпсэу ди лъэпкъэгъухэм я дежкіз 1990 гъэхэм насыпышхуэ къахудэкІуауэ ялъытэрт. Абы щыгъуэм къэрал гъунапкъэхэр зэlуахри, а илъэсхэм щегъэжьауэ хэхэс адыгэхэр я хэку нэхъ къихьэж мэхъу, щІыналъэр зрагъэлъагъуну, зыщаплъыхьыну, я адэжьхэм я уэсят ягъэзэщіэну къокіуэж. Абы щыгъуэм къэіэпхъуэжыпэну тегушхуахэри щыІэщ. Пэжщ, абы лъандэрэ къэзыгъэзэжар мащІэ дыдэщ. Къэбэрдей-Балъкъэр, Адыгей, Къэрэшей-Шэрджэс щІыналъищри зэгъусэу къапщтэмэ, мин зыбжанэ ирикъуну аращ.

Мыбдежым губгъэн яхуэпщІыну къезэгъыркъым зи Іуэхурэ лъапсэрэ хамэ къэралхэм щызэтраухуауэ щыпсэухэм занщІэу зыкъащтэу къызэрымыІэпхъуэжыфымкІэ. Ауэ адыгэпсэмрэ адэжь хэкумрэ къызэрыримышэжьэжыр умыгъэщІэгъуэни плъэкІыркъым. Дауи, нэхъыбэ къетшэліэжыфыну къыщіэкіынт, ар зи лъабжьэ программэ гуэр лажьэу диlамэ. Абы и щапхъи тлъэгъуащ. Адыгэ Республикэм и Іэтащхьэу щыта Джарым Аслъэн, къэрал Іуэху ищІри, Косовэ къришыжащ ди лъэпкъэгъухэр, къуажэ щхьэхуэуи игъэтlысыжащ. Абы иужькіэ апхуэдэу зэрыіыгъыу къытхуэмышэжами, къэкіуэж зэрыщыІэм, зи хэкужь зэзыгъэгъуэтыжхэр къызэрытхэтым и фІыгъэкіэ Хэкум къэзыгъэзэжа адыгэхэм я махуэр догъэлъапіэ.

нэщізпыджэ замирэ

Адыгэ Республикэм щІыхь зиІэ и журналист.

(КІэүхыр. ПэщІэ̀дзэр 1-нэ нап.).

Нэхъыщхьэу къыхэзгъэщыну сыхуейщ хабзэхъумэ ІэнатІэм и лэжьакІуэхэм дызэрыт зэманым ди къэрал кіуэціми къэрал щіыбми къалэнышхуэхэр ехъулІэныгъэхэр яІэу зэрыщагъэзащІэр. Сэ сыхуейщ абыхэм ящыщ дэтхэнэри и унагъуэ къыхыхьэжыну, фІыуэ къэзылъагъухэм я деж къекІуэлІэжыну. Абыхэм ягъэлъагъуэ ліыгъэм къыпэкіуэнум я нэхъыщхьэр къыдэкІуэтей щІэблэм уафэ къащхъуэ, мамыр зэращхьэщытынурщ», - жиlащ Чайкэ Юрий.

Генерал-полковник Бачурин Сергей къызэхуэсахэм захуигъэ-

- Дыщыпсэу къэралыгъуэм ліыгъэ яхэлъу зи къулыкъум пэрыт зауэліхэм я щапхъэ куэд къыпхуэхьынущ, зэпэщІэувэ-ныгъэм здыхэтым ягъэлъэгъуауэ. Хабзэхъумэ ІэнатІэм и лэжьакІуэхэр псэемыблэжу пэлэжьакіуэхэр псэемыоложу по рытщ къэрал къулыкъум. Нобэ ахэр щІобэн ди къуэшхэр зэ-рыс щІыналъэм фашизмэмрэ нацизмэмрэ щыгъэкlуэдыным. УФ-м и Президент Путин Владимир ди пащхьэ къалэн пыухыкІа къригъэуващ - Украинэм и националистхэр дгъэкІуэдыну, зэрызыхуагъэхьэзыра Іэщэхэмрэ техникэмрэ зэтет-

Хэкіуэдахэм я фэеплъ зэпецэ Налшык щокіцэкі

къутэну. Дэ нобэ абы иужь дитщ, Хэку зауэшхуэм зи хэку зыхъумэжа ди адэжьхэм къытхуагъэна щапхъэр ди гъуэгугъэлъагъуэу. Ди жагъуэ зэрыхъущи, екјуэкі Іуэхум хэкју-

адэхэри щыІэщ. Абыхэм ящыщ дэтхэнэ зыми ди щхьэр худогъэщхъ, я адэ-анэхэм дахуогузавэ.

- Нобэрей махуэм мыхьэнэшиІэщ Къэбэрдей-Балъкъэрым, Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щІыналъэм я дежкіэ. Мы зэхьэзэхуэр теухуащ псэемыблэжу зи хэкур, зи къуэшхэр зыхъумэну ДНР-м, ЛНР-м, Украинэм кіуа ди зауэлІ хахуэхэм. Мыбы къыщы-

гъэлъагъуэ ди къэралым и унафэщІ Путин Владимир иригъэжьа Іуэхур зэрызахуагъэр, ар псоми зэрыдаlыгъыр. Зэпеуэр Къэбэрдей-Балъкъэрым зэры-щекіуэкіыр дэркіэ пщіэщ. Хабзэхъумэ Іэнатіэхэм и лэжьакіуэхэм фІыщІэ яхуэсщІыну сыхуейщ фівщіз наузсщівну сыхуеищ къэралым къригъэза дзыхыр ліыгъэ яхэлъу зэрагъэзащізм папщіз. Зауэлі хэкіуэдахэр дэ зэи тщыгъупщэнукъым, икіи абыхэм тщы вупщопукрым, лим. агральэгъуа щапхъэр къыдэкlуэтей щаблэм гъуазэ зэрахуэхъунум шэч хэлъкъым, - жиlащ КъБР-м и Іэтащхьэ Кlуэкlуэ Казбек.

Налшык щекіуэкіа къызэзыгъэпэщахэм фІышІэ хуащІу, Урысейм иригъэкІуэкІ дзэ Јузхум хэт щІалэхэм я лІыгьэм зэрыригушхуэр къыхагъэщу къэпсэлъащ Бачурин Сергей, Зубов Игорь, Гаджиев Абдулхаким сымэ, нэгъуэщІхэри.

Къызэхуэсахэр дакъикъэкlэ яхуэщыгъуащ хабзэхъумэ ІэнадакъикъэкІэ тіэхэм я лэжьакіуэхэу хэкіуэдахэм. Абы иужь утыкур хуит хуа-щащ спортсменхэм.

ШЫПШ Даянэ.

Къытхыхьэжахэри адыгэщ, зыхузэфІэмыкІахэри адыгэу къонэж

Илъэси 10 ипэ СХьР-м зауэ къызэрыщыхъейрэ, адыгэ зэрыс республикищым къэкlуэжа щыlэхэщ. Къэбэрдей-Балъкъэрым и къуажэхэми къыдэтІысхьэжри, лъахэм щыщыІэ псэукІэм хэсыхьыжащ, абы емысэу нэгъуэщі къэралхэм Іэпхъуэжаи щыіэхэщ. Дэ мызэ-мытіэу дыщыіащ Дунейгьуэщі къэралхэм ізпхъуэжай щыізхэш. дэ мызэ-мыттэу дыщыташ дуней-псо Адыгэ Хасэм унэ къахуищэхуу Кременчуг-Константиновкэ, Благовещен-кэ, Урыху, Аргудан, Ерокъуэ, Жэмтхьэлэ, нэгъуэщі жылэхэм дэтіысхьэжа унагъуэхэм я деж. Хьэрыпхэм яхэсу еса ціыхухэр гурэ-псэкіэ адыгэу къыщіэкіащ икіи адыгэ гъащіэм техьэжыным гугъу дехьауэ пхужыіэнукъым. Ахэр зыхуей-зыхуэфіхэмкіэ къызэгъэпэщынымкіэ ціыху щхьэхуэхэри ядэ-Ізпыкъуащ, зыхэтіысхьахэрати, гъунэгъу гумащізу къыщізкіри, куэдкіз сэбэп къахуэхъуащ. Иджы абыхэм былымхэр, джэдкъазхэр ягъашхэ, хадэ ящіэ, гъавэ ягъэкі, іэнатіэ пэрытщ. Сабийхэр хъарзынэу гъэсапіэхэм, еджапіэхэм щіэзэгъащ, бзэхэр зрагъэщіащ, ныбжьэгъухэр яіэ хъуащ.

КЪЭКІУЭЖАР мащІэми, махуэ хэха яІэщ. А махуэр Адыгэ Республикэм къэрал унафэкіэ щагъэлъапіэ 1998 гъэ лъандэрэ. Къэбэрдей-Балъкъэрыр къапщтэмэ, Къэбэрдей Адыгэ Хасэм и жэрдэмкіэ, 2010 гъэ лъандэрэ егъэлъапіэ, апхуэдэщ Къэрэшей-Шэрджэсри. Нобэкlэ къапщтэу щытмэ, Тыркум, Сирием, Иорданием, Израилым, Европэм хыхьэ къэралхэм къикlыжауэ Къэбэрдей-Балъкъэрым ціыху 3000-м нэблагъэ, Адыгэ Республикэм ціыху 2000 щопсэу, Къэрэшей-Шэрджэсми щыпсэуну къэкІуэжа щыІэхэщ.

Куэдкъым, бжыгъэхэм уеплъмэ. ГущІыхьэщ хамэ хэку куэдрэ узэрыщымыадыгэфынур. Сыт щхьэкіэ жыпіэмэ, нэхъапэм къалэшхуэхэм епха вилайетхэм адыгэ къуажэ ціыкіухэр щаухуауэ, зэлъэпкъэгъухэм фіэкіа дэмысу щытамэ. адыгэ къуажэ цыкгухэр щаухуауэ, зэльэлкьэг ьухэм фгэкга дэмысу щыгамэ, иджы еджэн, лэжьэн шхьэкгэ цгыхухэр къалэхэм Гэлхъуэурэ къыдэнэжагакъым. Ауэ си ныбжьэгъухэм, цгыхугъэхэм жагэу зэрызэхэсхамкгэ, а къуажэхэм дэкгахэм я щгэблэм унэхэр къащэхужурэ ягъэув, е псэупгэ нэхъ ин иращгыхьри, гъэмахуэхэм кгуэжурэ абы щопсэу, зыщагъэлсэху. А хъыбарыр щызэхэсхым сигу къъкгаща: къуажэм зыгъэзэжыну зыфгэргых хэкгих такжа къргъэзэжыну зыфгэргых хэкгих такжа къргъэзэжыну зыфгэргых хэкгих такжа къргъэзэх такжа къргъэз жылы зарагъэзэх такжа къргъэз жылы зарагъэз жылы зарагъргъя къргъэз жылы зарагъэз жылы зарагъргъя къргъэз жылы зарагъя жалы зарагъргъя жалы зарагъргъя жалы зарагъргъя жалы зарагъя жалы зар щу піэрэ игу къыщихьэнур? Тырку адэжь лъапсэр къэзыщэхужыр Кавказым, адэшхуэм и хэкум, къыхуеіэну піэрэ? Я лъым хэмыжэбзыкіауэ хэтыжу піэрэ адыгэлъыр?! Хэту си фіэщ сщіыну сыхуейщ, зэман дэкіын хуей къудейуэ аращ. Хэхэс лыжь гуэрым жиlэу зэхэсхащ адыгэ дунейр илъэс бжыгъэ куэдкlэ зэрызэтещэхар, ар зэфізувэжынми апхуэдиз піалъэ зэрихьынур. Абы къикіыр упэплъэн, угугъэн хуейуэ аращ.

ГъащІэм зэманым зыдихъуэжурэ макіуэ. А Тырку дыдэр къапщтэмэ, куэд щіакъым абы лъэпкъыу исыр тыркуу ялъытэу зэрыщытрэ. Абы тыркухэмрэ курдхэмрэ зэпэщІигъэуващ, лъыи ягъэжащ, ауэ Тыркум и унафэщІхэр ирагъэкІуэкІ лъэпкъ политикэм хэплъэжри, курдхэми, адыгэхэми, нэгъуэщІ льэпкъхэми я анэдэлъхубзэр яджыжыну хуиту унафэ къащтэн хуей хъуащ. Иджы абы и телевиденэми нэгъуэщІыбзэкІэ укъыщыпсалъэ, нэтынхэр къыщыпт мэхъу. Университетхэм нэгъуэщ лъэпкъхэм я бзэхэр щрагъэдж, абы щыщщ адыгэбзэри.

Нобэ Тыркум хуит щыхъуа а Іуэхухэм щхьэкІэ, блэкІа лІэщІыгъуэм и 80 гъэхэм цыху ягъэтысу щытащ. Зы лъэхъэнэ тырку аскэрхэр (полицэм, дзэм и лэжьакіуэхэр) хабзэр къызэпызыудхэм я деж кіуэрэ дашу, я унэхэм щіэлъхэр щахыу щытащ. Курдхэм я закъуэтэкъым лей къызытехьэр, атіэ адыгэхэри хьэзаб куэд хагъэтащ. Мис абы щыгъуэ адыгэ унагъуэхэм я адэжьхэм я щюнну, хэкум и фэеплъу яхъумэу щыта хьэпшып лъапіо куэд щіагъэкъэбзыкіащ - дыщэ, дыжьын бгырыпххэр, къамэхэр, сэшхуэхэр, уанэхэр, нэгъуэщІхэри. Хьэпшыпхэм я Іуэху зомыхуи, лъэпкъ пашэу щыт лъэпкъылІ нэсхэр хьэпсым ирадзэрт, я льэпкъ Іуэху зэрызэрахуэм щхьэкіэ, апхуэдэ хъыбархэр яіэщ дэ фіыуэ тціыху Къущхьэ Догъэн, Хъуажь Фахъри, Нэгъуей Яшар, Едыдж Мэмэт, Едыдж Нихьаи сымэ, нэгъуэщіхэми. Ауэ ахэр екіуэкіа политикэм зыкіи нэхъ гуащіэмащіэ ищіакъым, я лъэпкъым, я хэкум, я бзэм, я адыгагъэм хуэпэжу къэнэжауэ мэпсэу, хэкур я унэ етІуанэу.

Нобэ екіуэкі гъащіэр нэгъуэщіщ, дэнэ щыпсэу адыгэми зыми къыпиубыдыркъым нэхъ мыхъуми и бзэр зригъэщ эну, абы и унагъуэм щрипсэлъэну, щ эблэм яјурилъхьэну. Дыщјохъуэпс а зэхэщјыкјыр мыкјуэду нобэрей хэхэс щјэблэм къадекіуэкіыну икіи адэжь Хэкум ди лъэпкъэгъухэр къэзышэж гъуэгур нэхъ тынш хъуну.

КЪЭБАРТ Мирэ.

КъБР-м и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек Адыгэ Республикэр илъэси 100 зэрырикъуамкіэ абы и Іэтащхьэ КъумпІыл Мурат ехъуэхъуащ.

«АДЫГЭ Республикэм нобэ и илъэси 100 ныбжыыр егъэлъапа. 1922 гъэм ба дзэуэгъуэм и 22-м РСФСР-м хэту щІыналъэм къэралыгъуэ зэрыщызэфІэувам абы и тхыдэри, щыпсэу лъэпкъхэри гъуэгуанэ махуэ тригъэувауэ щытащ.

ГъащІэм и дэтхэнэ лъэныкъуэми ехъулІэныгъэшхуэхэр щызригъэгъуэтащ Адыгэ Республикэм блэкІа илъэси 100-м. ЩІыналъэм щыпсэухэм я зэхуаку дэлъ зэкъуэтыныгъэм, ахэр жэуаплыныгъэкІэ лэжьыгъэм зэрыбгъэдэтым, езыхэри зэрызэрыІыгъым и фІыгъэкІэ, Адыгэ Республикэр щІыналъэ хъуэпсэгъуэ хъуащ. Гъунэ зимыІэ Урысеишхуэм ар

налкъутым ещхьу къыхолы-

Мы махуэхэм

Бадзэуэгъуэм и 30,

♦Зэныбжьэгъугъэм и ду-

сымкіэ Илъэсыщіэр къо-

◆1916 гъэм къалъхуащ япэ рангым и капитан, Хэку за-

уэшхуэм хахуэу хэта, дзэ-тен-

джыз щіэныгъэхэмкіэ кан-

Дунейм и щытыкІэнур

зэритымкіэ, Налшык уэфіу

щыщытынущ. Хуабэр ма-хуэм градус 27 - 28-рэ, жэ-щым градус 19 - 20 щыхъу-

Бадзэуэгъуэм и 31) *тхьэмахуэ*

♦УФ-м и Дзэ-Тенджыз фло-

♦ 1955 гъэм къалъхуащ фи-

лологие шІэныгъэхэмкІэ док-

тор, профессор, ШІДАА-м и член-корреспондет Чым Ра-

♦1964 гъэм къалъхуащ эко-

номикэ щІэныгъэхэмкІэ док-

тым и махуэщ

дидат Вэрокъуэ Гъузер.

махуэгъэп-

нейпсо махуэщ

♦Муслъымэн

нущ.

дыкі. Щіыналъэм хэщі имы-Ізу щахъумэ адэжьхэм къыхуагъэна хъугъуэфІыгъуэ-хэр, нэхъыжьхэм къащІэна едмесбахнеш едмехажевах нэхъри зрагъэубгъу, - ды-къыщоджэ Кіуэкіуэ Казбек и хъуэхъум. - Адыгэ Рес-публикэм дяпэкІи къикІуэт

имыщІэу зиужьынущ, ди Хэкум и къэкІуэнум хэлъхьэныгъэшхуэ хуищІу. Гурэ псэкІэ сохъуэхъу республикэм и Іэтащхьэ КъумпІыл Мурат Къэралбий и къуэми ди къуэш республикэм щыщ унагъуэ къэси насып яІэну, ефіакіуэу, заузэщіу псэуну».

тор, АКъУ-м и профессор **Бидэнокъуэ Мурат**.

♦ 1965 гъэм къалъхуащ экономикэ щІэныгъэхэмкІэ доктор Жэрыкъуэ Оксанэ.

Дунейм и щытыкІэнур «pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 27 -28-рэ, жэщым градус 20 - 21рэ щыхъунущ.

ШыщхьэуІум и 1,

♦Зи хэку къэзыгъэзэжа адыгэхэм я махуэщ

♦ 1958 гъэм «Іуащхьэмахуэ» журналым и япэ номерыр дунейм къытехьащ.

◆1967 гъэм Бахъсэнрэ Тэрчрэ къалэ хъуащ.

♦1892 гъэм къалъхуащ КъБАССР-м мэкъумэш Іэнакъалъхуащ тІэм зыщегъэужьыным хэлъхьэныгъэшхуэ хуэзыщІа, Социалист Лэжьыгъэм и ЛІыхъужь Бырс Анзор.

♦1930 гъэм къалъхуащ тхакіуэ Къущхьэ Сулътіан.

♦1938 гъэм къалъхуащ зэкритик, дзэкІакІуэ, щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ и лэжьакіуэ **Лъапціэрыщэ** Хъалид.

♦ 1943 гъэм къалъхуащ юридическэ щіэныгъэхэмкіэ доктор, профессор, ЩІДААмрэ ЭкологиемкІэ, цІыхум и шынагъуэншагъэмрэ щІыуэпсымкІэ дунейпсо академиемрэ я академик, УФ-м щІыхь зиІэ и юрист **Шапсыгъ** (КІэкІыхъу) Дамир.

♦ 1953 гъэм къалъхуащ Хэкум къэзыгъэзэжахэр жылагъуэм хэзэгъэжынымкІэ щадэІэпыкъу унэу Мейкъуа пэ дэтым и унафэщ Бэрзэдж Убых (Нихьэт).

Дунейм и щытыкІэнур «pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкіэ, Налшык уэфіу

щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 26 - 27-рэ, жэщым градус 19 - 20 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар ЖЬЭКІЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

УздэмыкІуэжынум ущыщымыуэ.

Фыдогъэблагъэ!

Урысей Федерацэм футболымкіэ и етіуанэ дивизион

Етіуанэ джэгугъуэ «Спартак-Налшык» - «Ротор» (Волгоград) Налшык. «Спартак» стадион. Бадзэуэгъуэм и 30. Сыхьэт 17-м

Ди къуэш республикэр илъэси 100 ирокъу

Адыгэ псалъэ

Адыгэ лъэпкъыр зы хъужыным хуэкіуэ гъуэгуу дызытехьам иджыри куэд хэдгъэщіакъым, жыжьи дыкІуэтакъым. Ауэ мы Іуэхур ежьэным и щІэдзапІэ дыдэм щытахэм ящыщщ Жэмыфэ Гъазий Кушыку и къуэр. Адыгэ Республикэм и Президентым и ліыкіуэу ар 1997 - 1998 гъэхэм Югославием мызэ-мытіэу кіуэгъащ. Урысей Федерацэм нэгъуэщі къэрал ІуэхухэмкІэ и министерствэм и лэжьакіуэ гупым хэту куэдрэ ди лъэпкъэгъухэм яхыхьащ, абыхэм къагъэзэжыным и Іыхьэ хилъхьащ. Гъазий ящыщщ Хэкум къэзыгъэзэжхэм я фондыр къызэзыгъэпэщахэм. Ар тыдогъэпсэлъыхь мы Іуэху дахэр Адыгейм къыщежьа зэрыхъуам.

- 1970 гъэхэм, иджыри сыстуденту, хэхэс адыгэхэм ящыщ зым итха письмо къысіэщіыхьат. Абы къизджык ар нобэр къыздэсым си щхьэм илъщ: «Си пкъыр мыбы щыіэ щхьэкіэ, си псэр здэщыіэр Кавказырщ. Сыту гугъу уи пкъымрэ уи псэмрэ щызэмыгъусэм деж». А псалъэхэр а зэманым зытхар иджы и ныбжьыр илъэс 81-м иту: Налшык щопсэу: тхакіуэ, зэдзэкіакіуэ іэзэ, жылагъуэ лэжьакІуэ Къумыкъу Мамдухь 1992 гъэм и хэкужьым къигъэзэжащ икІи а псалъэхэм щыхьэт техъуэу илъэс 30 хъуауэ адэжь лъахэм исщ и лъэпкъымрэ хэкумрэ хуэлажьэу.

Сэ апхуэдэ псалъэу зэхэсхар мащІэкъым. Куэд щІохъуэпс Кавказым къэкІуэжу щыпсэуну, мыбы щыщІалъхьэжыну. 80 гъэхэм и кІэхэм, 90 гъэхэм я пэщІэдзэм, Урысейр демократ къэрал ухуэкІэм щытехьэ зэманти, Адыгейм къэрал зэмылІэужьыгъуэхэм ипхъа адыгэхэм запищІэу хуежьащ. Абы и япэ лъэбакъуэт 1989 гъэм щэкІуэгъуэм и 14-м «Хэку» жылагъуэ къудамэр къызэрызэІуахар. Хэхэс адыгэхэмрэ хэкурысхэмрэ я зэпыщІэныгъэр нэхъри иригъэфІэкІуащ 1992 гъэм ди къэралым къыщащта «О гражданстве Российской Федерации» федеральнэ законым. Абы гугъэ куэд ирапхыу хуежьащ мухьэжырхэми. Дэфтэрхэм къызэрыхэщыжымкіэ, 1990 гъэхэм хамэ къэралхэм щыщ адыгэ 500-м урысей гражданствэр зраташ Алыгейм къэкІуэжа цІыху 767-м «вид на жительство» къыдахащ, абыхэм ящыщу 117-р иужькІэ Урысейм и цІыхуу зэрыщытымкіэ дэфтэр къаіэрыхьэжащ. Абы щегъэжьауэ мы Іуэхум теухуауэ хабзэ зэмылІэужьыгъуэхэр къыщащтащ ди республикэм, зыгуэрхэри Іуахыжащ. Ауэ абыхэм я фІыгъэкІэ къэунэхуауэ иджыпсту мэлажьэ АР-м Лъэпкъ ІуэхухэмкІэ, хамэ къэрал щыпсэу ди хэкуэгъухэм запыщІэнымрэ хъыбарегъащІэ ІэнатІэхэмкІэ и къэрал комитетыр, абы и нэІэ щІэт «Центр адаптации репатриантов» ІуэхущІапІэр, Къэзыгъэзэжахэм ядэІэпыкъунымкІэ жылагъуэ зэгухьэныгъэр, Къэзыгъэзэжахэм ядэІэпыкъунымкІэ фондыр.

Хамэ къэралхэм щыпсэу ди лъэпкъэгъухэмрэ ди хэкуэгъухэмрэ запыщІэнымкІэ Адыгейм и мызакъузу, Урысей псом дежкІз мыхьэнэшхуэ и аш 1998 - 1999

Къэгъэзэжыным и Іцэхур къызэрежьар

Республикэм ди къуэшхэр къызэрытшэжам. Зауэ къыщыхъея щІыналъэм абы щыгъуэ къитшыжат цІыхуи 174-рэ (унагъуэ 38-рэ). Ар щІытхузэфІэкІар УФ-м и Правительствэм Адыгейм адыгэхэр Косовэ къришыжыну хуиту унафэ щхьэхуэ къызэрыдигъэк арт. Абы фІыгъэ хэлъщ Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ Къэрэшей-Шэрджэсымрэ я президенту а илъэсхэм лэжьахэми. Абыхэми къыдаІыгъат АР-м и Президентым и жэрдэмыр.

А Іуэхум и мыхьэнэр нэсу псэкІэ зыхэзыщІэ, абы щыгъуэм АР-м и Президенту щыта Джарым Аслъэн шыщхьэуІум и 1-р Къэзыгъэзэжахэм я махуэу республикэм щигъэуващ, махуэшхуэ щІыкІэ иІэу, зыгъэпсэхугъуэ махуэу. ИужькІэ Дунейпсо Адыгэ Хасэм къыхилъхьауэ, иджы адыгэ зэрыс щІыналъэ псоми щагъэлъа-

КъэкІуэжахэм я лъэІукІэ, занщІ у ди лъэпкъэгъухэр зыхуейзыхуэфІхэмкІэ къызэрагъэпэщу хуежьащ. Мейкъуапэ километри нэхъ пэмыжыжьэу гектари 150-рэ хухахри, жылэ щхьэхуэ яухуащ икІи абы фіащыну ціэр къыхахын папщІэ ирагъэкІуэкІа зэпеуэм хэта, къэзыгъэзэжа щІалэ, журналист Цей Искандер къигупсысар къыхахащ хуэхьэблэ.

А зэманым зауэм кърихужьа ди къуэшхэм Адыгейм цІыхуу, лъэпкъыу исыр зэрыпежьам къегъэлъагъуэ мыбы зэгурыІуэрэ зэдэlуэжу лъэпкъ зэмылlэужьы-ГЪУЭХЭР, ДИН ЗЭМЫЩХЬ ЗӨЗЫХЬЭХЭР зэрыщызэдэпсэур. АР-м и мызакъуэу, гъунэгъу хэгъэгухэри Урысей Федерацэри хуабжьу сэбэпышхуэ хъуащ абы щыгъуэ. Къэгъэзэжахэр хэкум зэрисрэ зы илъэс щрикъум, дэтхэнэми паспорт иратащ, федеральнэ центрым къэрал мылъкум къыхэкІыу сом мелуани 9,6-рэ къиутІып-щащ псэупІэхэр зыхуей хуэгъэзэным трагъэкІуэдэну.

Къэзыгъэзэжахэм ектурэ-ещхь псэукІэ зэтраублэным хэлІыфІыхьаш «Лукойл» шІыдагъэ компанием и тхьэмадэ Аликперовыр. абы ахъшэ хухихри, жылэщІэмрэ къедза къутырхэмрэ газ ирашэліауэ щытащ. Зи ціэр къэзакъхэм я мызакъуэу адыгэхэми ялъытэ, Краснодар крайм и губернатор Кондратенкэ Николай къэзыгъэзэжахэм яхухиха ахъшэм нэхърэ нэхъ лъапІэт абы щыгъуэ жиlа псалъэхэр: «Фэ фыщІэгузэвэни фыщІэукІытэни щы-Іэкъым, хамэщІ фыкъихьакъым, къыздэвгъэзэжар фи хэкущ, дэ, Кубаным и цІыхухэр, сыт щыгъуи дывдэІэпыкъунущ».

Дызэрыщыгугъам

гъэхэм Косовэ къитшыжу Адыгэ къуэшхэм я псэукІэр зэтеублэ- лІым езыхэм я ахъшэкІэ унэ къанымкіэ дэіэпыкъуэгъу хъун щіадзащ Адыгейм и хьэрычэтыщ Іэхэми. Абыхэм унэхэр яухуэрт, псэуалъапхъэкІэ къызэрагъэпэщырт, Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ Ирыгу М. къуажэм мэжджыт дищІыхьат.

Махуэхьэблэ къыдэтІысхьэжа ди лъэпкъэгъухэм я хъыбар зэхэзыха хэхэс адыгэхэр къызэщГэушат. Германием къикІа ліыкІуэ гупым ахъшэшхуэ халъхьащ абы щыгъуэм Къэзыгъэзэжахэм ядэ-ІэпыкъунымкІэ фондым. И жып къриха ахъшэкІэ абы хэуващ Стіащ Ихьсан. Щіэщіыкі щіын ирагъэжьа нэужь, илъэси дэмыкІыпэу япэ унагъуэхэм унэщІыхьэж тхьэлъэlухэр ящІын щІадзащ, абы къыкІэлъыкІуащ адрейхэри.

Къапщтэмэ, Косовэ къикІыжа адыгэхэр гугъехьыншэу хэсыхьыжащ хэкужьым щекІуэкІ гъащІэм. КъэкІуэжа щІалэхэм щхьэгъусэу къашар хэкурыс пщащэхэрщ. Абы къикіыжа щіалэхэм зы хьэл ядэслъэгъуащ: ахэр фадэ ефэркъым, щхьэгъусэ къыщыхахым деж хуабжьу йогупсыс, зэбгъэдэкІыжыныр къащтэркъым, ар икlагъэу ялъытэ. Унагъуэхэм адыгэбзэкІэ зэрыщыпсэлъэным иужь итщ, диным тетщ, хабзэр зэрахьэ. Ахэрагъэнщ Югославием щыхэмык уэдэжынымкІэ сэбэп къахуэхъуари.

Нобэ къапщтэмэ, Махуэхьэблэ къэзыгъэзэжа унагъуэ 63-рэ що-Унэ зэгъэпэщауэ 61-рэ дэтщ, 33-рэ яухуэ, газ, псы электракъарур ешэліащ, сабий джэгипіэ, фельдшер-акушер Іуэхущіапіэ, футбол губгъуэ яіэщ.

Къэзыгъэзэжахэм ящыщ нэхъыбэу зыдэс жылэщ Тохъутэмыкъуей районым щыІэ Банэхэс къуажэри. Абы нэхъыбэу дэсыр Сирием къикІыжахэрщ, зауэр къэхъея нэужь, 2012 гъэм къэзыгъэзэжахэрщ.

Адыгагъэмрэ адыгэ хабзэмрэ ІуэхуфІ куэд зэфІагъэкІ. СХьР-м къикІыжахэр къуажэдэсхэм яшэри, я унэ щагъэтысхьат илъэсипщІ ипэ. Хэт и унагъуэ хигъэтіысхьат, хэт щізуэ ищіа унэр хуит яхуищІат.

Къуажэдэсхэм зэрызыщІагъэкъуам нэмыщІ, меценат цІэрыІуэ, Адыгэ Республикэм и Іэтащхьэу щыта Щэумэн Хьэзрэт сом мелуан 12 яхухихауэ щытащ, я ныбжьым емылъытауэ къэзыгъэзэжа дэтхэнэми сом минищэ хуэзэу. Апхуэдэ дыдэуи куэдкІэ ядэІэпыкъуащ махуэхьэблэдэс-

Банэхэс дэс ди лъэпкъэгъухэм унэ зытращІыхьын щІы кІапэ 41рэ иратащ, абыхэм ящыщу 22-м лъапсэ ирашІыхьри Іэпхъуэжауэ. унагъуэхэр щопсэу. Унагъуипщэхуащ, зы унагъуэм и унэцІэджэгъухэм лъапсэ къыхуащэхуащ.

Сирием къикІыжахэр къызэрыкІуэжрэ илъэсипщІ дэкІащ. Абы лъандэрэ урысей гражданствэ зиІэхэри яхэтщ, унагъуэ хъуахэри щыІэщ, Урысейм и цІыху сабий цІыкІухэри къахэхъуащ. Абыхэм я лэжьыгъэр, ІэнатІэр, щІэныгъэр ягъэкІуэдакъым, зи къару илъыгъуэ псори иджы хэкум хуолажьэ я щхьэ хьэрычэт хуащІэжу.

Афэпсыпэ 2021 гъэм ирихьэлізу хамэ къэрал къикіыжа цІыхуи 150-рэ щопсэу. Республикэм и курыт школхэм сабий 30 щоджэ, гъэсапІэхэм цІыкІуи 7 макІуэ.

УщымыгуфІыкІынкІэ Іэмал иІэкъым, къэзыгъэзэжахэр гъащІэм хэзэгъэжа къудей мыхъуу, езыхэм я уней Іуэхухэр, хьэрычэт Іуэху мащІэхэмрэ курытхэмрэ къызэрызэІуахым, цІыхухэм Іуэхутхьэбээ зэмылІэужьыгъуэхэр яхуэщІэным теухуауэ. Уеблэмэ Адыгейм щыіэ псэукіэр, экономикэр езыгъэф ак уэ хьэрычэт Іуэхухэр зейхэм яхэтщ хамэ къэралхэм къикІыжа ди къуэшхэри. Республикэм щолажьэ абыхэм ящыщ дохутыр Іэзэхэ-

лъэпкъэгъу хэхэсхэмрэ адэжь щІынальэмрэ я зэпыбыдэ щІэныгъэр зыщІхэм ящыщщ щэнхабзэ лъэмыжыр. Адыгейм и литературэм, щэнхабзэм, гъуазджэм я лэжьакІуэхэм зэпыщІэныгъэхэр нэхъри ирагъэф ак Іуэ. Апхуэд эу ди лъэпкъэгъухэр щыпсэу къэралхэм щІэх-щІэхыурэ макіуэ «Налмэс» лъэпкъ къафэмкіэ къэрал академическэ ансамблыр, лъэпкъ къафэмрэ уэрэдхэмкІэ «Ислъэмей» къэрал ансамблыр, Цей Ибрэхьим и цІэр зезыхьэ Адыгэ лъэпкъ театрыр. Хабзэ тхуэхъуауэ, илъэситІ къэс зэ Мейкъуапэ щыдогъэкІуэкІ Адыгэ щэнхабзэм и дунейпсо фестивалыр. Абы я зэфІэкІ щагъэлъэгъуэну къокіуэ хамэ къэралхэм щыщ адыгэ щ алэгъуалэ зэчиифІэхэр.

Адыгейм, КъБР-м, КъШР-м я цыхубэ тхакіуэ, СССР-м, РСФСР-м я къэрал саугъэтхэм я лауреат, Урысейм ЛэжьыгъэмкІэ и ЛІыхъужь МэшбащІэ Исхьэкъ щІэхщІэхыурэ яхохьэ ди лъэпкъэгъухэм. Иужьрей илъэсхэм ар ирагъэблэгъащ Тыркум (зыбжанэрэ), Иорданием, Израилым. Абы къегъэлъагъуэ хэхэс адыгэхэм адыгэ литературэр зэраф эгъэщіэгъуэныр, къызэрыщіэуп-щіэр. Апхуэдэ Іуэху щхьэпэхэр къызэрегъэпэщ и гъащІэ псом къызыхэкІа лъэпкъым хуэпэж Нэгъуей Яшар. Адыгэ щэнхабзэр

хъумэным, зегъэужьыным хэлъхьэныгъэ ин хуещ хэкум къэзыгъэзэжа Джэтауэ Ибрэхьим. Иужьрей илъэситхум фlэкla къыумыщтэми, абы Адыгейм, Къэбэрдей-Балъкъэрым, Къэрэшей-Шэрджэсым щыщ адыгэ сурэтыщІхэм я гъэлъэгъуэныгъэ Тыркум зыбжанэрэ къыщызэригъэпэщащ, езы Тыркум щыщ сурэтыщІхэри Хэкужьым къригъэблэгъащ. Іуэху куэдкІэ лъэпкъ гъащІэм хэуващ нэхъ пасэу къэкІуэжахэм ящыщ Едыдж Мэмэти. Абы бзэр щызэрагъащІэ центр къызэјуихри, сабии балигъи къришалІзурэ цІыху мини 10-м нэс щеджащ а школым. Апхуэдэуи Мэмэт къызэригъэпэщащ республикэм ис щІалэгъуалэ зэчииф Іэхэм ядэ Іэпык тун щхьэк Іэ «Гуфэс» фондыр. Абы нэмыщі зи ціэ къиіуапхъэу республикэм исыр, хамэ къэралхэм щыпсэухэр куэд мэхъу. ГуащІафІэу я адэжь хэку щолажьэ, щопсэу Бэрзэдж Убых, МэшхуэфІ Нэждэт, Едыдж Батрай, Инэмыкъуэ Мулид, СтІащ Яхья, нэгъуэщІхэри. Мыбыхэм ящыщ дэтхэнэми тхыгъэ щхьэхуэ тебухуэну яхуэфащэщ, ялэжьыр апхуэдизкІэ куэдщи.

2018 гъэм Мейкъуапэ Іуэху гукъинэж щекІуэкІащ. Абы къы-щызэІуахащ Тыжь Илъкъай и хьэщІэщ. Къэзыгъэзэжахэм япэ екіуэліапіэ яхуэхъуну унэм зи цІэр фІащар хэкур зи псэм хэлъу фІыуэ зылъэгъуа, мыбы къэкІуэж гъуэгум куэдрэ тета, къэІэпхъуэжыну хунэмыса Илъкъайщ. Ар гуузу хэкІуэдауэ щытащ 2013 гъэм. Абы и гурылъхэр и ныбжьэгъухэм гъащІэм щыщ ящІыжащ. Иджы Тыжьым и цІэр зезыхьэ хьэщІэщыр хэкум къитІысхьэжыну мурад зыщіа унагъуэхэм я екіуэліапіэщ, етіысэхыпІэш.

2019 гъэм Адыгэ Республикэр хагъэхьащ хамэ къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэр я лъахэм къэІэпхъуэжынымкІэ зэрадэІэпыкъуну къэрал программэр зи щІыналъэм щагъэзэщІэну хэгъэгухэм. Илъэсищ лъандэрэ а программэмкІэ АР-м къэІэпхъуэжащ унагъуэ 30 (псори зэхэту цІыху 90 мэхъу). Урысейм и Правительствэм и Унафэкіэ, а программэм 2026 гъэ пщІондэ къару щиІэну хэгъэгухэм Адыгейри яшышш

Апхуэдэу Іуэхур зэрызэпыувэм къалэн нэхъыбэ къытщещ ди пщэрылъхэр екlурэ ещхьу дгъэзэщІэну. Хамэ къэралхэм щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм ящІэн хуейщ нобэ Урысейм и Іуэхур зыІутыр, иджырей Урысей Федерацэм и социально-экономикэ, щэнхабзэ, лъэпкъ политикэр зыхуэдэр. АбыкІэ сэбэп хъун хуейщ хъыбарегъащІэ ІэнатІэхэр.

Иджыпсту Урысейр хамэ къэралхэм щыпсэу ди хэкуэгъухэм зэрахущытым, ди лъэпкъэгъухэм къагъэзэжынымкІэ гъэпэщ Іэмалхэм мыхьэнэшхуэ яІэщ. КъищынэмыщІауэ, хэхэсхэмрэ хэкурысхэмрэ я тхыдэм, лъэпкъ Іуэхухэм нэхъ дихьэх зэрыхъуам, адыгэхэм я лъэпкъ зэхэщІыкІыр къызэрыушам гугъэ уагъэщІ Урысей уардэм адыгэ лъэпкъыр щызэрыубыдыжыну.

Зыгъэхьэзырар НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэщ.

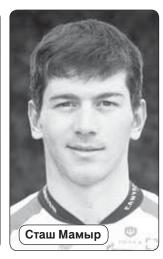

Адыгэ псалъэ

Адыгэ нысэр унэм ращэ, лъэпэ мафэкіэ унэгъуакіэм хэхьанэу раlуаліэ, лъэпкъ хабзэм диштэу нысащэр агъэджэгу. Зэшъхьэгъусэ зэфэхъуныбжьыкІэхэм шъуашэхэр ащыгъых, адыгэ мэкъамэр тыдэкіи щэіу, кіалэмрэ нысэмрэ зэгозытхэхэ-рэр адыгабзэкіэ къэгущыіэ, ныдэлъфыбзэкІэ мэхъуахъо. Мыщ фэдэ зыщыхъун ылъэкІыщтыр Адыгэ Республикэр

НЫСЭУ Дыгъу Псынэф инасып къыхьыгъ адыгэ хэкум къыщытэджынэу. Янэу Эрсин, ятэу Мирадж ІэкІыбым къыщыхъугъэхэми, хэкум ипчъэхэр къызэрэзэ-Іуихэу, зыкъаугъоижьи, ятэжъ піашъэхэм ячіыгу зыкъагъэзэжьыгъ. Псынэф пшъашъэ къэхъуи, идэкІогъу къызэсым, псэлъыхъоу къыфыкъокІыгъэри къыкіэлъыкіожьыгъ. Шъхьаплъэ Саим къэщэныр Адыгеим къызэримыкІыщтыр бэрэ емыгупшысэу Тыркуем къикІыжьи, Хэкужъым къыгъэзэжьыгъ.

Мы нысащэу зигугъу къэсшІыгъэр зыхъугъэр 2014-рэ илъэсыр ары. Бэрэ сыгу къэкіыжьы Псынэфрэ Саимрэ яджэгу идэхагъэ. Нэужым, къызэкІэлыкІорэ илъэсхэм, зыслъэгъухэкІи сащэгушІукІы. Тыркуем къинэгъагъэхэмэ, ащ сызыкіокіэ сапэ къифагъэхэми, садэгущыІэшъуныгъэп. Ахэм ялэгъоу а хэгъэгум сызщыІукІэхэрэм адыгабзэ ашІэрэп. Джы мары ежьхэм язакъоп ныдэлъфыбзэр зышІэрэр. Ябынунэгъо дэхэ ціыкіу ячіыгу гупсэ щапіу, адыгабзэр арагъашіэ, лъэпкъ мэфэкІхэм ахагъэлажьэх, хабзэр ахалъхьэ. Псынэфрэ Саимрэ непэ сабыищ зэдапіу. Пшъэшъэ анахьыжъ цІыкІум Гуис фаусыгъ, ащ илъэситф ыныбжь, гурыт кІэлэцІыкІоу ГъучІыпс зыцІэр илъэсищ хъугъэ, анахьыкІэ цІыкІоу мэзищ зыныбжым Азэпс зэреджагъэхэр. Адыгэ цІэ дахэх зэкІэми яІэр. Мы сабыйхэр Адыгэ Республикэм ицІыфых, хэхэс щыІакІэм щыухъумагъэх, тэ тисабыйхэм афэдэхэу, ащыщ шъыпкъэхэу джы къэтэджых.

ІэкІыб хэгъэгухэм ащыпсэурэ адыгэхэр Адыгэ Республикэм къэкІожьынхэу зырагъэжьагъэр илъэс 30 хъугъэ. 1990-рэ илъэсхэм яублапіэ апэрэ унагъохэм къагъэзэжьэу аублагъ. Ахэм къакІэхъухьэгъэ бынхэр Адыгэ Республикэм къыщытэджыгъэх. Лъапсэу зэгорэм ичыгъагъэр щадзыжьы. Республикэм имызакъоу Урысыем хэхъоныгъэ фашІэў мэпсэух, мэлажьэх. ЗыцІэ дунэе жъуагъоуи къэнэфыхэрэри ахэтых.

Кушъхьэфэчъэ спортымкІэ лъэгъэпІэ инхэм анэсыгъэ СтІашъу Мамыр мары тигушхоныгъ. Урысыем ихэшыпыкІыгъэ куп хэтэу тикъэралыгъо ащ дунэе зэнэкъокъухэм къащегъэлъагъо ыкІи текІоныгъэ чІыпІэхэр къащыдехы. Мамыр илъэс 28-рэ ыныбжь. КІэлэ гъэсагъ, Іэдэб хэлъ, шъырыт, «ыцІэ къыгъэшъыпкъэжьэу, кІэлэ мамыр» alo дэгъоу зышІэхэрэм. Hэlyacэ тызэрэфэхъоу, аущтэу зэрэщытыр сэри зэхэсшіагъ. Зэкіэм апэу зыпІугъэ нытыхэм ар яхьатыр. Мамыр ятэу Басами, янэу Жанни мэкъэ шъэбэгъэтІылъыгъэкІэ мэгущыІэх, гупсэф унагъо зэряІэр агъэгъуащэрэп. «Тыкъэм-

Лъапсэр хэкум ЩЭПЫТЭЖЬЫ!

гъэукІыт, узэрэадыгэр зыщымгъэгъупш», - джары спорт иным хэхьэгъэ кlалэм тым риlорэр сыдигъокІи. Зэрэадыгэм пае Басам хымэ хэгъэгум исышъугъэп. Къэгъэзэжьыным игъогу апэу къызэІузыхыгъэхэм ащыщ. 1989-рэ илъэсым ар Сирием къикіыжьи къэкіожьыгъ ичіыгужъ, къэшъокІо купэу «Налмэсым» ипшъэшъэ къэшъуакloy Айтэчыкъо Жаннэ къыщагъ. КІэлитіу къыфэхъугъ. Зэрэадыгэр мыщ дэжьми къыхэ-щыгъ. Икlэлэ нахьыжъ Мамыр фиусыгъэмэ, нахьыкІэм Насып риІуагъ. Насыпрэ Мамыррэ зы илъэс азыфагу илъ. Зэшхэр адыгэ лъэпкъым ынапэх, игугъапіэх, ипэрытых. Стіашъу Басам къэмыкІожьыгъагъэмэ, мы кІэлэ шІагъохэр къызэрэтщыкІэщтыгъэхэр гъэнэфагъэ.

Урысыбзэр, Урысыем илъ хабзэр зэрагъэшІагъэу, гъэсэныгъэ агъотыгъэу ыкІи Адыгеем ихэ-хъоныгъэ яІахь ин халъхьэу ІэкІыбым къикІыгъэ тилъэпкъэгъухэр мэпсэух. Адыгэ республикэ сымэджэщым щылэжьэрэ докторэу Цэй Бинас илъэс 15 ыныбжьэу хэкум къащэжьыгъ. Югославием къик|ыжьыгъэ купым иунагъо хэтыгъ. Уцугъо илъэсхэр бэ шІагъэ зызэпичыгъэхэр. Хэгъозагъэу медицинэ Іофэу зыпылъыр егъэцакІэ. Жэпкънэгу зэхэтым еlэзэгъэ-нымкlэ lэпэlэсэ дэд, анахь хирург Іазэу непэ алъытэхэрэм ащыщ. Бинас джыри еджапІэм щеджэщтыгъэ врач зэрэхъущтымкІэ теубытагъэ зешІым. ЗыкІэхъопсыщтыгъэ сэнэхьатыр хэкум къызэкІожьым зэригъэгъотыгъ. МедицинэмкІэ университетыр Цэй Бинас хэкум къыщиухыгъ. Краснодар илъэситю щылэжьагъ, ау ари шІочыжьэІуагъ, ари Хэкум фэдэ зэрэмыхъущтыр къыгурыІуи, Мыекъуапэ къэкІожьыгъэу, илъэс 15 хъугъэу сымэджэщым щэлажьэ. Мафэм операцие пчъагъэхэр Бинас ешІых. Сымаджэхэм япсауныгъэ зэтыригъэуцожьыным ышъыпкъэу пылъ, ыгъэцэкІэрэ Іофыр икІасэу мэлажьэ. ИюфшІэн зэрэзэпыфагъэм фэдэуи инасыпи Цэй Бинас хэкум щигъотыгъ. Мыщ щыщ пшъашъэ ащ шъхьэгъусэ фэхъугъ. Агъыржьэнэкъо Саидэрэ ежьыррэ джы кІэлитІу - Аслъанрэ Руслъанрэ, зы пшъашъэ - Асе зэдапіу. Илъэс 15-м итызэ, ищыІэныгъэ зэу зэрэзэхъокІыгъэм Бинас зыпарэкІи рыкІэгъожьыгъэп.

Хэгъэгур зэрыпсэурэ хэбзэ гъэпсыкІэр, шэпхъэ гъэуцугъэхэр дэгъоу пшІэн фае хэбзэухъумэкІо къулыкъухэм уащылэжьэным пае. Цэй Нэфынэ a зэкІэр зэригъэшІагъ, ыушэтыгъ. Юрист упчіэжьэгъу шъхьаіэу ар непэ гъэпщынэнымкІэ гъэІорышіапіэм щэлажьэ. Иіофшіэгъухэм ахэзэгъагъэу, лъытэныгъэ къыфашІзу, ипшъэрылъхэр чанэу егъэцакіэх. Цэй Нэфынэ иунагъо Косовэ къикІыжьыгъэ купым хэтыгъ. Апэрэ хэгъозэ илъэсхэр зыфэдагъэхэр ыгу

къызыкІыжьыкІэ, дэгъоу къазэрэпэгъокІыгъагъэхэр, къызхэхьажьыгъэхэ илъэпкъэгъухэм ІэпыІэгъоу къарагъэкІыгъагъэр щыгъупшэрэп. Анахь къиныгъэр урысыбзэр арыгъэ. Ар зэригъэшіэнымкіэ хэкум щыщэу пшъэшъэгъу къыфэхъугъагъэ-хэр иіэпыіэгъугъэх. Нэфынэ къызекІыжьым Югославием илъэситІо юридическэ университетым щеджагъэу щытыгъ. Ащ елъытыгъэу зыфеджэщтыгъэ сэнэхьатым икъызlэкlэгъэхьан хэкум къызэкІожьыми щылъигъэкІотагъ. Зы илъэсэ бзэр зэригъашІэу университетым кІощтыгъэ, ІэкІыбым щиджыгъэ десэхэр нэужым къыгъэшъыпкъэжьхи, Адыгэ къэралыгъо июридическэ университетым факультет иящэнэрэ курс ихьагъ. ЫкІи дэгъу дэдэу ар къыухыгъ. Гъэсэныгъэр зегъотым, апэ хьыкум приставхэм якъулыкъу щылэжьагъ, нэужым УФ-м бзэджэшІагъэ зезыхьагъэхэм пшъэдэкіыжь ягъэгъотыгъэнымкіэ къулыкъум и ГъэІорышІапІэу АР-м щыІэм иІоф щылъигъэкІогъэу, жъогъо тэмэтелъхэми ялъэгагъэ хэхъо. Нэфынэ майор цІэр къылэжьыгъ. Республикэм къышымыхъугъэми чанэу, лъэпсэ пытэ щидзыжьыгъэу ятэжъхэм ячІыгу щэпсэу, ихэхъоныгъэ и ахь хелъхьэ. Адыгеир ыгу щыщ. Апэу ар хымэ хэгъэгу къыщытеуагъэми, хэку гупсэр къызэрэджэжьырэр зэхишІэ зэпытыгъ.

Тыркуем къикІыжьыгъэ Дыгъу Айтэч непэ адыгэм идунай щызэлъашІэгъэ кІал. ЗэрашІагъэр иІэрышІыгъэхэр ары. Айтэч сурэтышІ. Исурэтхэр къызэрыкІохэп. Хъишъэр къыпфаІуатэ. Адыгэ лъэпкъым къырык уагъэр исурэтхэмкіэ зэбгъэшіэн плъэкІыщт. Заом имашІо зылъэгъугъэ адыгэ ліыжъым игукіае зыфэдизыр, шыу закъоу гъощагъэм ышъхьэ зыдигъэзэщтыр ымышІзу зэрэщытыр, хьэзаб гъогум лъэпкъыр ышъхьэ фимытэу зэрэтехьагъэр.... Айтэч исурэтхэр къэгущыІэх.

Дыгъу Айтэч хэкум къызегъэзэжьым, сыд зэрэпсэущтыр? Сыд Іофа ыгъэцэкІэщтыр? - ащ ягупшысэщтыгъэп. фэдэхэм Ихэку, ичІыгу зэригъотыжьыщт гупшысэм ыгъэрэхьатыгъэп. Еджапіэр къызэриухэу теубытэ-гъэ пытэ ышіи, Адыгеим къз-кіожьыгъ Илъэс 30-м ехъугъ ар хэкум къызыкlожьыгъэр. Республикэр икlэсэ дэд, ар къыхэщыпэ, гушloу Мыекъуапэ иурамхэм атетэу уапэ къифэщт бэрэ. Адыгеим изы мафэ къэс сурэт тырехы, тэри, республикэм щыпсэухэрэм, икІэрыкІэу тишъолъыр идэхагъэ къытигъэшІэжьырэм

фэд. Хэкупчъэр къызызэІуахым апэрэ унагъоу къытхэхьажьыгъэм щыщэу Чэтэо Ибрахьим непэ зымышТэрэ Адыгеим исэп. Ащ ишхапІэу «Дышъэпс» игъомылэ зыlузымылъхьэгъэ цІыф Мыекъуапэ къыдэнэжьыгъэп. АдыгацІэхэр шхапІэхэм яптымэ зэрэдэгъури къытигъэшІагъ, адыгэ шхынхэри ахэм ащыуупщэрыхьэмэ, хьакІэхэр бэу тагъ. ИІофшіэн фэшъыпкъ. къызэрекіоліэщтхэри къытигъэ-Къулыкъоу ыхьырэм елъыты- лъэгъугъ. Ибрахьимэ иунагъо къыщэжьи Адыгэ Республикэм къызыкІожьыгъэр илъэс 30 хъужьыгъэ. А уахътэм ипшъашъэхэр дэкІуагъэх, сабыйхэр къафэхъугъэх, ахэр ины хъугъэх. Ипхъорэлъфыхэм урысыбзи адыгабзи агъэбзэрабзэу, непэ Адыгеим иныбжьыкІэхэм зыпарэкІи атемыкІыхэу къэтэджыгъэх. Ащ фэдэу Чэтаохэм япхъорэлъфэу Кайхан Нэрыс театральнэ купэу «Щыгъыжъыем» чанэу хэлажьэу пчэгум къызехьэм, зэлъашІэнэу хъугъэ. Пшъашъэр зэрэнэутхэр, зэрэгубзыгъэр хэплъэгъукІэу изекіокіэ-шіыкіэхэр щытыгъэх. Нэрыс адыгэ республикэ гимназиер къыухи, непэ Краснодар студентэу кІуагъэу щеджэ. Илъэс 19 ыныбжь. Пшызэ къэралыгъо университетым журналистикэмкІэ ифакультет ия 3-рэ курс ихьагъ, анахь еджэкІо пэрытхэм ашыш.

> Мыщ фэдэу хэкум къэкІожьыгъэ унагъохэм къарыхъухьэгъэ

сабыйхэм гъэхъагъэхэр ашІыхэу щысабэхэр щыІэх. Еджэным нахь фэкъулайхэу, уемыджэмэ ор-орэу пшъхьэ піыгъыжьын зэрэмылъэкІыщтыр нахь зэхашІэу ахэр щытых. ЕтІани лъэпкъ культурэм фэщагъэх, ІэпэІасэхэр бэу къахэкІыгъэх. «Налмэсым», «Ислъамыем», «Жъыум», «Ащэмэзым», «Ошъадэм» - тызэрыгуш-хоу тиІэ творческэ купхэм непэ ІэкІыб хэгъэгухэм къарыкІыжьыгъэ орэды охэр, къэшъуак охэр, пщынаохэр ахэтых. Шъощэ дынымкіэ, дышъэидэмкіэ, пхъэшІэнымкІэ, сурэтшІынымкІэ ахэр Іэпэ-Іасэх. А зэпстэур хэхэс щы-Іакіэм хэтыфэхэ ащыкіэщтыгъэ, арынкІи хъун нахь фаблэхэу, зэкІэ лъэпкъыр къахэзгъэщырэ нахь нэшанэхэр къахафэу зыкІыщытхэр.

Косовэ къикІыжьыгъэхэм афагъэуцугъэ Мэфэхьаблэ непэ сабый 64-рэ щэпсэу. Мы чылэр непэ хэхэс адыгэхэм яжъогъо лъэгъохэщэу къэнэфы. Тыркуем, Иорданием, Америкэм, Израиль, Сирием къарыкІыжьыгъэ адыгэхэр ащ иджэныкъо егъэфабэх. Мэфхьаблэ илъэс 17 ыныбжьэу 1998-рэ илъэсым къэкІожьыгъэгъэ Цэй Махьир икъоджэгъу сабый цІыкІухэр бэрэ интернетым къырегъахьэх. ГушІор анэмэ къакІихэу ахэр зэпэІутых. Мэшэлахьэу, унагъохэр зэрэбагъорэм инэпэелъых. Ежь Махьир изакъоми, сабыищ мары къы-фэхъугъ. 2015-рэ илъэсым ащ къыщагъ, икlалэу Батыр, ипшъэшъитІоу Раянэрэ адыгэмэ ячlыгу щипlунхэу насып зэригъотыгъэм нахь тхъагъо щымыlэу елъытэ. Джэнэт чlыгум исхэу, яныдэлъфыбзэкІэ гущы-Іэхэу, лэпкъ хабзэр зэрахьэу мэпсэух.

Илъэс 30 хъугъэ тилъэпкъэгъухэм яхэку къызагъэзэжьыгъэр, а уахътэм ятІонэрэ лІэуж ахэм къакІэхъухьагъ. Джыри сабыйхэзэ хэхэс шыlакlэм къыхашыжьыгъэхэр, къызщыхъугъэхэ хымэ хэгъэгур зыфэдагъэри къа-шІэжьырэп. Хэкум щыбэгъожьхэрэ бынхэр хэкурыс шъыпкъэ хъужьыгъэхэу мэпсэух. Щысэу зигъугъу къэсшІыгъэхэм ар къагъэлъагъо. Ау, шъыпкъэу къэпощтмэ, бэрэ зэхэсэхы тичІыгогъухэм къабгъодэкІэу: «мы къэкІожьыгъэхэр тэ къытфэдэхэп». Ащкіэ къэсіонэу сызфаер - тэри ахэмкІэ тынэмыкІ. Аущтэу зэрэщытыр ежьхэми тэри тилажьэп. Тызэпэчыжь, тызэрыс хэгъэгухэм яфэмэ-бжымэ кынттырехьэ, къытэбэкІырэ лъэпкъхэм яхабээ къыттекІо. Ау илъэсхэр зэблэкІыщтых, а зэфэмыдэныгъэхэр хэкlокіэжыштых, зэщыщ дэдэ тыхъужышт. Зы льэпкъ тызщыщыр, зылъ ти-льынтфэхэм арычъэрэр, зыбзэ тызэрэгущы!эрэр - ар зэк!эмэ анахь шъхьа!. Къэк!ожьыгъагъощтых нахьыбэу, къытфеблэгъэжьыгъагъощтых тилъэптилъэпкъэгъухэр жъугъэу, яунэ щыбэгъожьыгъагъощтых. Тэ тщыщых ахэр, Хэкури яун, ячІыгужъ. Ау къэкІожьырэр бэп. 1990-рэ илъэсхэм къащегъэжьагъэу зэкіэмкіи тилъэпкъэгъоу къэкіожьыгъэхэр нэбгырэ минитіу мэхъухэми ары. Ащ фэдиз уахътэу къызэкІэлъыкІуагъэмкІэ ар мэкІэ дэд.

Хэхэс адыгэу ІэкІыб къэралы гъохэм джыри ащыІэр миллион пчъагъ. Непэ фэдэ мафэу, хэку къэгъэзэжьым имэфэк ахэм тиджэпсалъэ афэтэгъэхьы. Мы мафэр зэрэщы і эр агу ерэлъ. Ащ имэхьанэ ины, лъэшы. Адыгэм изиужыжын лъапсэ фэзышІыгъэ маф. Косовэ куп ин хъугъзу адыгэ унагъохэр зэгорэм къызэрикІыжьыгъэхэу джыри тиадыгэ цІыфхэр къытфэрэджыри кІожьых. ХъяркІэ къерэблэгъэжьых, лъапсэр хэкум щарэгъэпытэжь.

Ори сэри зы лэпкъым тыщыщ. Насып лъагъор нэфынэу

Тхьэм тфыхерэщ! Пшъхьэ къэІэти, къежьэжь, гъогу къытехьажь! Тихэку къэгъэзэжь!

ТичІыгужъ о къыоджэжь!

ТІЭШЪУ Светлан, Адыгейм изаслуженнэ

журналист.

зауэм ирикъухьа адыгэм и лъы джэ макъым лъэпкъым и псэр Хамэ ИГЪЭТЫНШКЪЫМ. псэупІэ зыхуэхъуахэр адэжь Хэкум къыхуоІэ, хэхэс адыгэм адэжь щІыналъэм щетІысэхыжыныр я гущІэм щагъафізу я гъащізр ирахьзкі. Хэкум, Кавказым къыщагъэ-зэжын махуэр я плъапІэщ.

Репатриантым и махуэм ехъу-Къэрэшей-Черкес Республикэм и «Адыгэ Хасэм» и тхьэмадэ, ДАХ-м и вице-президент Аслъэнхэ Алий къыддэгуэшащ хэхэс гъащІэм хуэгъэза и гупсысэхэмкІэ.

Хэкум къэзыгъэзэжам и махуэм, хэкурыс адыгэхэм сыт хуэдэ бгъэдыхьэкіэ хуаіэу ядэплъагъурэ?

- Дэ зыщ ди Хэкур. Мыбы сыт хуэдэ еплъыкіэ хэт хуимыіэми, къыгурыІуапхъэу солъытэ адыгэхэм ди Хэкур - зыщ. Зэрыдунейуэ щикъухьауэ щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм дэнэ щІыпІэ я лъабжьэр щагъэбыдами, абдежхэм ахэр щыхэхэсщ. Іэмал езыхэми, зыщыпсэу къэралхэм дежи ар къагуро-Іуэ. Зэманым зэкъым-тІэукъым а щытыкІэр нэрылъагъу щытхуищІыжар - адыгэхэм я «хэхэсыпІэр» къыщраудэкІыжар. ИкІи, сыт щыгъуэми а щІыналъэхэм деж ахэр хэхэсу къышынэжынущ.

Хэку уимы і эжыныр гукъутэщ. Нобэ дэркі э, хэкурысхэмкі э, насыпышхуэщ Хэкужьым дыкъинауэ дызэрыщыйсэур. Жагъуэ зэрыхъущи, хамэ къэрал куэдым хэхэс гъащІэр щезыхьэкІ ди лъэпкъэгъу мелуан бжыгъэм щІигъум апхуэдэў жаІэфкъым. Я адэжь Хэкум къыхуеплъэкІыу, я пщІыхьхэм ар хэмыкіыу езыхьэк ахэм я щ эблэм дежк экум къагъэзэжыфыныр абыхэм-

кіэ насыпышхуэщ, ар я плъапіэщ. - Атіэ, хамэщіым укъыщыхъуу, ар псэупіэ пхуэхъуауэ зыпіэту уи адэжь Хэкум къэбгъэзэжыныр Іуэху тыншу плъы-

Уегупсысмэ, зы унэ псэупІэ пхуэхъуауэ нэгъуэщІ унэ укІуэ-

Адыгэ лъэпкъым и КъШР псэр щытыншыжынур

жыныр гугъущ... Зы къэралым укъикуэшыкІыжыныр куэдкІэ хьэлъэжщ. Дапхуэдизу нэхъ мы Іуэхум псэкіэ хуэпабгъэу хущытми, мылъку-ахъшэ Іуэхур емыпхауэ хъукъым, абы кіэщіу иужь итщ узымыгъэбакъуэ, къэралым ущызыгъэпсэуну дэфтэрхэр. Хэкум къэзыгъэзэжахэр зыпэщІэхуа гугъуехьхэр щызэхахкІэ, къэкІуэжыну хуейуэ абы иригъэтІысэхыжхэри куэдщ. Ауэ, Хэкужьым къагъэзэжыным я гугъэр хэзымыхыу псэухэри мащіэкъым. Жагъуэ зэрыхъущи, «къэгъэзэж» гъуэгур тынш-къым. Куэд пыщіащ. Іуэхур нэхъ псынщІэ хъумэ, си гугъэмкІэ, ди лъэпкъэгъухэм нэхъыбэу къагъэзэжынущ.

Илъэс зэхуэмыдэхэм республикэм къэзыгъэзэжа ди лъэпкъэгъухэм нобэкІэ сыт хуэдэ я шы і экі э-псэукі эр?

Щамым (Сирием) къикІыжу Къэрэшей-Черкес Республикэм къэзыгъэзэжа адыгэхэр нэрыбгэ 35-рэ мэхъу. Иджы дыдэ бзылъхугъэ къэкІуэжауэ, абы и дэфтэрхэм я ужь дитщ. Къызыхыхьэжа и унагъуэм гражданствэр яІэххэщи, догугъэ тыншу и дэфтэр Іуэхухэр зэф Іэк Іыну.

Нобэ ди деж щыпсэу репатриантхэм я лъэ увауэ плъытэ хъунущ. КъэкІуэжахэм унагъуэ зышІэжа. бын зыгъуэтыжахэри яхэтщ. Сабийхэм щІэх дыдэ урысыбзэри адыгэбзэри ягъэ-Іэрыхуащ. Япэхуным гугъу ехьами, нобэкІэ тхужыІэнущ унагъуэхэм я щыІэкІэ-псэукІэр зэтегъэпсыхьа хъуауэ.

- Республикэ́ «Адыгэ Хасэр» сыткіэ абыхэм сэбэп яхуэ-хъуфрэ? Езыхэм сыткіэ зыкъыфхуагъазэрэ?

- Мы зи гугъу сщІа нэрыбгэ бжыгъэр ди хэгъэгум къызэрихьэжрэ ди нэІэ сыт щыгъуи

щІэтщ. Я дэфтэрхэм щыщІэдзауэ, я псэупіэм, лэжьапіэм, еджапіэм щыщіэкіыжу сыткІи дапыщІауэ дыкъекІуэкІащ. зэфІэгъэкІыным Дэфтэрхэр укъытеувыІэмэ, ар куэду зэпкърыпхыфынущ, абы пыща псори къыпхуебжэкІынукъым. Пэжщ, япэм хуэдэу махуэ къэс дапымыщіами, нобэми дэіэпыкъуэгъу щыхуэныкъуэкlэ, зы-зыхуагъэзэну Хасэращ яlэр. ТхузэфІэкІ къэдгъанэркъым. НобэкІэ курыт еджапІэр къэзыухауэ ищхьэ щІэныгъэ зэзыгъэгъуэтыну ныбжьыщІэхэр еджапІэм зэрыщІэдгъэхьэным и ужь дитщ. КъэбэрдеймкІэ Щамым къикІыжаўэ куэд щетІысэхащ. Ахэр нэхъыбэ зэрыхъум къыхэкІкІэ, езыхэр нэхъ зэдоІэпыкъужыф, зыпэщІэхуэ лъэпощхьэпохэр зэщІыгъуу къызэранэкІыф. Ди деж къэкІуэжа нэрыбгэ 35-м зыри яІэкъым, зышыгугъри дэраш.

- Нобэ дыхуопабгъэ ди лъэп-къэгъухэр зэтшэлІэжыну, Хэкужьым къэтшэжыну. Адыгэ Хасэм къинэмыщауэ жылагъуэр сыткіэ хэлэжьыхьрэ мы Іуэхум?

Ипэкіэ щапхъэ къэсхьахэм жылагъуэри, цІыху щхьэхуэхэри къыхэмылэжьыхьауэ схужыІэнукъым. Ахъшэ зэхэдзэ жыхуа́-Іэм хуэдэу, дыщыхуэныкъуэм деж ныбжьэгъу-жэрэгъу жыдори зызэщІыдогъакъуэ. Дэфтэр зэфІэгъэкІыным хуэгъэзауэ уасэр зимыхабзэкіэ шіат Іэми, е нэгъуэщІ щытыкІэ зэхуэмыдэхэм иувэми, Хасэм и къару закъуэкІэ, дэІэпыкъуэгъу дыщІэмылъэІуу зэфІэкІкъым. Си гур егушхуэ адыгэм тхэлъ щэн нэхъыфіхэр апхуэдэ іуэхухэм деж ди лъэпкъэгъухэм зэрадэслъагъум - гущІэгъулы, гудзакъэ, псэ хьэлэлагъ... ЕрыскъыкІи ахъшэкІи Хэкум къэзыгъэзэжа унагъуэхэм защІэзыгъакъуэр мащІэкъым. Ноби а псапэ Іуэхухэр зэпыукъым. ЦІыхуфІ ди мащІэкъым. Ар куэд и уасэщ!

- Алий, хэгъэгу «Адыгэ Хасэм» и тхьэмадэу ущыткіэрэ, шэчыншэу жэуаплыныгъэ бб-гъэдэлъщ Хэкужьым къэзыгъэзэжа дэтхэнэми и лъэр мыбдеж щигъэувыным. Сыт хуэдэ лъэпощхьэпо абы и Іуэхукіэ фызыпэщІэхуэр?

 НобэкІэ ди республикэм щетІысэха ди лъэпкъэгъухэм хэт и лэжьыгъэ, и Іуэху елъагъуж. КъызэрыкІуэжри псалъэ ІейкІэ зыри къахэщакъым, гугъумыгъу щытыкІэ драгъэхуакъым. ІэнатІэшхуэ, зэфІэкІышхуэ нобэ ямы-Іэми, я унагъуэхэр ягъэшхэж, сабийхэр ирагъаджэ, ІейкІэ зыкъыхамыгъэщу, зыхэс жылагъуэм зыдрагъэкlуу ядопсэу. Ди пщэ илъыр, къытхуэныкъуэмэ, защІэдгъэкъуэфынращи, нобэкІэ абы и Іуэхукіэ дызэгурыіуэу до-

Щіалэгъуалэм ехьэліауэ.

адыгэ щ алэгъуалэм адэжь Хэкум щыпсэуну хуей къахэкІрэ? ЩІалэгъуалэм я зэпыщіэныгъэр гъэбыдэнымкіэ сыт хуэдэ лэжьыгъэ евгъэ-

 ЩІалэгъуалэм я зэпыщІэныгъэм мыхьэнэшхуэ иІэщ лъэпдызэрыубыдыжынымкъыр кІэ. Абы хуэгъэзауэ хэгъэгум и Адыгэ Хасэм лэжьыгъэ куэд идогъэкІуэкІ. Къызыдогъэпэщ нэгузыужь программэхэр, зэпыдощі э ныбжьыщі эхэр. Си фіэщ мэхъу апхуэдэ зэпыщІэныгъэхэм фІыгъуэ куэд къызэрыпэкІуэнур. Нобэ щІэблэм лъабжьэ быдэ игъуэтмэ, зэрыубыдмэ, дяпэкІэ гугъапІэ ин щыІэщ хэхэс хъуа ди лъэпкъэгъухэр Хэкум къэкІуэжынымкІэ.

Къэралым къыпхуигъэув хабзэхэм, мардэхэм упэры-<u>уэфынукъым. Ар хьэкъщ. Ауэ</u> <u>Хэкужьым къэзыгъэзэжахэм,</u> къэзыгъэзэжыну мурад зи-Іэхэм я Іуэхур дауэрэ хъуну уеплърэ?

Дэтхэнэ къэрал щыпсэуми, ди хэкуэгъухэр зыхэс лъэпкъ хэм я деж я пщІэр щылъагэщ. Здыщыпсэу къэралым сыт щыгъуи хуэпэжщ, лэжьыгъэ зыпэрытхэм пщІэ яІэу толажьэ, ІэнатІэфІхэр щаІыгъщ, лъабжьэ быдэ щагъэув. ИкІи гурыІуэгъуэщ а къэрал зыщыпсэуахэм къыщикіыжкіи ахэр яфіэфіу къызэрамыутІыпщыжыр. дэбрэ щэн дахэрэ зыбгъэдэлъ адыгэхэр цІыху пэжу и къэралым къыхинэмэ, ар зыми игъэlейкъым...

Адыгэ лъэпкъымкІэ гукъеуэ нэхъыщхьэу щытыр ди хэкуэгъухэр хэхэсып зэритращ. Лъэпкъхэм я зэпэщІэувэ дапщэм яку къыдэхуа адыгэр: зымкІэ кърахужьэжмэ, етіысэхыпіэ яхуэхъуар аргуэрыжьу ябгынэн къахудэхуэжу. ЩІыгум зи гъащІэр езыпх лъэпкъым дежкІэ ар гуауэшхуэщ. Къызэрыслъытэмкіэ, хэхэс адыгэхэр зэи тыншыгъуэ ихуэнукъым. Зэ гугъу зрагъэхьыжу я адэжь лъахэ къагъэзэжмэщ адыгэ лъэпкъым и псэр щытыншыжынур.

> Епсэлъар ХЬЭТАЙ Мадинэщ.

«Ди дэлъхур къетшэл і эжыныр хъуэпсап і эхъыщхьэщ»

Гуауэмрэ зауэмрэ жьэу адэжь Хэкум жа ди лъэпкъэгъухэм ящыщщ илъэсихым щІигъуауэ Урысейр унапІэ зыхуэхъужа зэанэзэпхъухэр: Альмасри Хьудэрэ Мустэфа Бусейнэрэ. Мыхэр Хьэбэз районым хыхьэ адыгэ къуажэ нэхъ инхэм ящыщ Али-Бэрдыкъуэ шопсэу.

Хэкум къэзыгъэзэжам и Махуэм ехъулІэу, Щамым (Сирием) къикІыжу адэжь щІыналъэм къитысхьэжа унагъуэхэм я щы!эк!эпсэукІэм зыщыдгъэгъуазэ зэпытщ. Бусейнэ фІы дыдэу урысыбзэр зэрызригъэщіам и фіыгъэкіэ, ди зэпсэлъэныгъэр хуабжьу гурыІуэгъуэу екіуэкіащ.

Япэрауэ, зэанэзэпхъур гуапэу къытпыкъуэкlащ, гуфlэжу драгъэблэгъащ. Быным я унэлъапсэр зыхуей хуэгъэзащ: унэ кіуэціыр нэхущ, къабзэлъабзэ дыдэщ, екіуу зэлъыіухащ. Нэгум зэуэ къыщіоуэ псори дызэсэжа телевизорыр унэм зэрышІэмытыр. Абы и щхьэусыгъуэри зэрамыІэращ.

Мыхэр зэхуэсакъыпэу зэдопсэу. НобэкІэ яхузэфІэкІа псэукІэм нэсын папщІэ, гугъумыгъу куэдым пхыкlащ, уеблэмэ зэманкіэ псэупіэ яхуэхъуа щіыпіэ бжыгъи къызэранэкаш.

Мустэфа Мухьэмэдрэ Альмасри Хьудэрэ (бзылъхугъэхэм я унагъуэцІэр мыкІуэдын папщІэ къагъанэ хабзэ) быниплІ зэдагъуэтащ: щІалитІрэ хъыджэбзитІрэ. Щамым и Хьэлэб (Алеппэ)

къалэм щыпсэуащ. Мухьэмэд такси псынщІэ ису лэжьащ. Унэгуащэ Хьудэ сабий быным яхэсащ. Къат куэду зэтет унэщ здыщыпсэуар. Илъэс 13-м щІигъужащ сабийхэм я адэр зэрамыІэжрэ. Сымаджэ хъури, дунейм ехыжащ.

Хэт зауэ хуэныкъуэр? Сыт хуэдэ зауэми и кІэр хьэдагъэщ, гукъеуэщ! Мустэфахэ я унагъуэри дуней псом щызэбгридзащ Щамыр зэщІэзыщта зауэм.

Анэр мэгуlэ и быным зэрыпэ-жыжьэм щхьэкlэ. И щlалэ Нихьэд Нидерланды къэралым (Голландием) щопсэу. И Іэщіагъэкіэ хирургщ. Унагъуэ ищіащ, зэщхьэгъусэхэм зы сабий яІэщ. Щалэр зыщыпсэу къэралым зэрыщымыщым къыхэкІыу, и ІэнатІэм ирилэжьэфкъым.

Бусейнэ и шыпхъу нэхъыжь Закие Швецием щопсэу. Къапщтэмэ, абы щхьэгъусэ хуэхъуар Хьэбэз къуажэм щыпсэу ди лъэпкъэгъу, хэкужьым къитІысхьэжа Гъусокъуэ Раджаб и япэ щхьэгъусэм дигъуэта и щІалэращ. НэІуасэ зэхуэзыщІахэри аращ. Ди щІынальэм деж я насыпыр къыщыкъуэкlащ.

Унагъуэм, анэм, шыпхъум, къуэшым я гукъеуэшхуэщ Щамым къина я щалэ Мэхьмудрэ абы и щхьэгъусэмрэ заг уэ здекіуэкі хэгъэгум къызэ-Дызэрырырамышыжыфыр. щагъэгъуэзамкіэ, сом гуэр къилэжьын папщіэ, щіалэм къыпэщіэхуэ лэжьыгъэр егъэзащІэ, ахъшэ зэхуихьэсу и анэмрэ и шыпхъумрэ я деж къызэрыкІуэжыным хущІокъу, псэемыблэжу мэлажьэ. Ауэ, жагъуэ зэрыхъущи, зэрыпсэуфын къудейщ нобэкІэ къыхуэлэжьыр. Арами, Хьудэ и гущІэр зыкъуз бампіэ узыр шэчыгъуафіэкъым.

Бусейнэ ди щІынальэм деж курыт еджапІэр къыщиухащ. Зи ныбжьыр илъэс 22-м ит пщащэм адэжь Хэкум къетшэл эжыныр нобэ-пщэдей паспорт къратыну поплъэ. Ищхьэкіэ зэрыжытіауэ, мы быныр гугъу ехьащ псэу-піэкіэ. Хьудэрэ Бусейнэрэ Аб-

хъазым, Ставрополь крайм, Черкесск къалэм, Хьэбэз къуажэм уасэ зыщат псэупіэхэм зы зэманкІэ щыпсэуащ. Бусейнэ Іутащ сом къыздилэжьыфыну ІэнатІэ зэхуэмыдэхэм: лэжьыгъэ щаІэм цехым палъэкіэ щылэжьащ, хьэкъущыкъу тхьэщІу щытащ...

Мис, илъэситі хъуащи, зэанэ-зэпхъур Али-Бэрдыкъуэ къуа-жэкіэм, бжьэпэм пэгъунэгъуу Зыщыпсэу унэм пщІэнщопсэу. шэу щІегъэс «Хьэбэз» жыпс заводым и унафэщІ, хьэрычэтыщІэ, псапэ Іуэхухэм хуэжумарт, фінщіэ куэд зыхуагъэфащэ Аргун Олег. Ди лъэпкъым къыхэкіа ліыфіым мы унагъуэм къахуишІэр абыхэм хуабжьу зыхащіэ икіи гуапэу Олег и ціэр ираlуэ.

- Псым, щІыуэпс гъуэзым, электрокъарум я уасэхэри зыхэтщІэкъым. Аргун Олег и дэІэпыкъуныгъэ ин догъуэт. ФІыщІэу хуэтщым гъунэ ијэкъым. Тхьэр арэзы къыхухъу. Тхьэм и шыкуркІэ, дыкъыхэмыщтыкныу дызэрып-сэур зи фіыщіэр а адыгэлі нэс-ращ. Къинэмыщіауэ, ерысдызыхуэныкъуэхэмкІэ къыкІэ, къуажэдэсхэм зыкъытщІагъакъуэ. Уеблэмэ ахъшэ къыдэзыти къахокІ. ЖысІэнщи, зы махуи гужьеигъуэ драгъахуэркъым. Тхьэшхуэм дэтхэнэри игъэузыншэ. - жеІэ пшашэм.

Дауэ хуэныкъуэншэу псэуми, зэанэзэпхъум я гу щІагъым щагъафіэ. зыщіэхъуэпс Іуэхугъуэхэри щыІэщ. Ар зэхьэлІар я щіалэр адэжь щіынальэм къашэжынращ.

Си дэлъхур, си анэм и къуэр ди хъуэпсапІэ нэхъыщхьэщ. Къыдгуроlуэ ар lуэху псынщlэу зэрыщымытыр. Итlани, догугъэ... Апхуэдизу щІэгъэкъуэн

зыкъыпхуэзыщІым «иджы ди дэлъхур къытхуэпшэжыну дынолъэју» - жытізу Аргун Олег зыхуэдгъэзэну ди напэ къытхуегъэкІукъым, къыпащэ зэанэзэпхъум.

Бусейнэрэ и анэ Хьудэрэ Хэкум къыщамылъхуами, я нэгум къеlуатэ зэрыадыгэр. Я нэгури ягури зэlухащ, псэ къабзэхэщ, гуапагъыр къобэкІ.

- Дыщогуфіыкіыпэ пщіэ зиіэ Али-Бэрдыкъуэ адыгэ къуажэжьым дызэрыщыпсэум. здекІуэкІым ущыпсэу нэхърэ, зыгуэр ухуэныкъуэми, мамыр гъащІэм ухэтмэ нэхъыфІкъэ! Ар куэд и уасэщ. Тхьэшхуэм пщІэ худощІ нобэ дызэрыт шытыкІэмкІэ.

Дэ куэдрэ къыдоупщІ: «Шамым вгъэзэжыну?» - жаlэу. Аб-деж дапхуэдизу фlыуэ ды-щыпсэуами, дгъэзэжынукъым. Хэкум къыщепщэ жьыбгъэ нэгъунэ нэгъуэщІщ, гум дыхьэу, псэм къехуэбылІзу, хуиту хьзуар уигъашэу, - къыддогуашэ Бусейнэ.

Гу зылъытапхъэщи, адыгэ пщащэ гуакІуэр сабийІыгъыу (нянькэ) мэлажьэ. Нэгъуэщ лэжьыгъэ игъуэтами, гуфіэжу пэрыувэнут. Унагъуэм дежкіэ дэтхэнэ сомри щІэгъэкъуэнщ. АтІэ, мыхэр хущокъу Мэхьмуд дэІэпыкъуэгъу зыхуащІыну, адэжь щІыналъэм кърашэжыну.

Дыкъыдохьэ унагъуэр зыдэс пщантіэм. Абдеж жыг итщ, щіыгу хьэлэмэти илъщ. Арами, бзылъхугъитІым ар яхуэлэжькъым. ЦІыхухъу дэІэпыкъуэгъуншэу хьэлъэщ: техникэ къепшэлІэн хуейщ, хадэр ебгъэвэнми, дебгъэтхъунми, удз пыбупщІынми. Гугъапізу яіэр Мэхьмудщ. Итlани, зэрахузэ-фlэкlкlэ хадэцlыкlухэкlхэр: бэдрэжан, кабачки хуэдэхэр къагъэкІ.

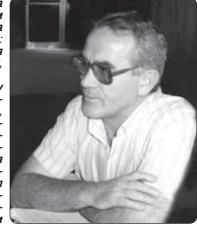

УзыфІэмыкІыжыну къуажэ гуапэщ дыкъызыщыхутар. гулъытэкіэ, дэіэпыкъуныгъэкіэ къытпыкъуэкІ цІыхухэм «Тхьэм фигъэпсэу» яжыдоlэ. Къыддэлыкъухэм я ціэкіэ псори сымыцІыхуми, Тхьэм гуфІэгъуэкІэ къывитыж фи псапэр. Псом хуэмыдэу Аргун Олег сыхуейщ зыхуэзгъэзэну. И гулъытэр хэхьуэу, псапэу Тхьэм къритыж. Мы къуажэм дыкъызэрыщетІысэхрэ псомкіи зыкъытщіагъакъуэ. Ди щІыІалъэм дэмыхуэжу ерыскъыр берычэту къытхуахь.

Мы тхыгъэм дежи япэ ивгъэщыну сызыхуейр цІыхухэм, къуажэдэсхэм, унафэщІхэм, хьэрычэтыщіэхэм яхуэзгъазэ си фіыщІэ псалъэхэращ. Дэтхэнэми и гудзакъэр зыхыдощіэ, къыдгуројуэ, къытлъојэс. А псоми фІыщіэкіэ дазэрыпэджэжыр зэхахмэ, ялъагъумэ, езыхэми гуапэ ящыхъунщ, - ди зэпсэлъэны-гъэм и кlэухыу и псалъэр къыдехьэліэ унэгуащэм. **ЕЗАУЭ Людмилэ**.

Я унэ бжэlупэм къыщыспежьа Мамдухьрэ гуфlэжу пэшым сыщlэзыша Сихьэмрэ слъэгъуа иужь, зэуэ мыращ сигу къэкlар: абыхэм ядэнт хэхэсу къэнэну, я бынхэм адыгэбзэ ямыщІэну, лъэпкъым хамыгъэзэгъэжу?!

Къумыкъу зэщхьэгъусэхэу Мамдухьрэ Сихьэмрэ (Щоджэн-хэ япхэущ) Сирием щыпсэуащ, езыхэри я бынхэри къыщалъхуар аращ. Мамдухь щіэныгъэліщ, тхакіуэщ, Сириеми Урысей Федерацэми я тхакіуэхэм я зэгухьэныгъэхэм хэтщ, егъэджакіуэу илъэс куэдкіэ хьэрып къэрал зыбжанэми Къэбэрдей-Балъкъэрми щылэжьащ. Да-маск щыІэ Адыгэ ФІыщІэ Хасэм и Іуэхухэм зэщхьэгъусэхэр жы-

джэру хэтащ. 1992 гъэм Хэкум къагъэзэжауэ, зэрыунагъуэу Нал-

- ХЭКУМ къэкlуэжыныр ди къалэну тлъытэу дыкъэхъуащ дэ, хэхэсым я щІэблэр. Ар къызыхэкІар дыщыпсэу Хъышней къуажэ ціыкіум дэсхэр адыгэбзэкіэ псалъзу, адыгэ хабзэ щызекіуэу, адыгэ нэмыс дэлъу, Хэкум и гугъу куэдрэ щащІу къызэрыгъуэгурыкІуэр арагъэнт, - дыщегъэгъуазэ Мамдухь. - ЕтІуанэ дунейпсо зауэм щыгъуэ я щІыналъэм икІыу Европэм кІуахэу иужькІэ Сириемрэ Иорданиемрэ хэщІапІэ зыщІахэми Хэкум и хъыбар куэд къахьат. Ущыпсэу мыхъуххэну, адыгэхэри хэшыпсыхьыжауэ щымы эжурат абыхэм яІуатэр. Совет Союзым епцІыжу нэмыцэм и гъусэу икІахэм сытыт-тІэ нэгъуэщІ жаІэнур?! Къыхэзгъэщыну сызыхуейращи, Хэкум къыщхьэщыжу абы пщІыхь дахэ хуэзылъагъухэри щыІэт, и Іей зыгъэІухэри мащІэтэкъым. Сирием и къуажэ пхыдза цІыкІухэм нэгъунэ щыужьыхыртэкъым ди щІыналъэ дахэм и хъыбархэр. Мис апхуэдэурэ абы дыкъыщІэтэджащ, хуэм-хуэмурэ зыкъэдужьащ, латиныбзэкІэ тхауэ тхылъ закъуэт акъуэ щы вхэр къыт врыхьэри абыхэмк в деджащ, бзэмкіэ тхэкіэ-еджэкіэ зэдгъэщіащ. Хрущёв Никитэ и зэманыр къэсри, письмохэр, Хэкум никlыу тхылъхэр къытlэрыхьэ хъуащ. Абыхэм деджэм и мызакъуэу, щlэблэм курсхэр къахузэдгъэпэщурэ тхэфу, еджэфу зэрыдгъэсэным дыпылъащ. ИужькІэ Хасэхэм апхуэдэ курсхэр нэхъыбэ ящІ хъуащ. Апхуэдэу екІуэкІыурэ дыкъэкІуэжыфыну къыщытхуихуэм, Хэкужьыр зэдгъэгъуэтыжащ.

Илъэс 30 мэхъу къызэрывгъэзэжрэ. Дауэрэ екіуэкіа ахэр? - Ипэ илъэсхэр тыншауэ схужыІэнукъым, ауэ адыгэбзэр тщІэрт адыгэ хабзэм фІыуэ дыщыгъуазэти, нэхъ псынщІэ къытщащІащ лъэпкъым хэсыхыжыныр. «Мы хэгъэгу пхыхуам фыкъыщІэкІуэжар сыт, сытым фыкъихужа?» - Іэджэми къыджаІэрт. Ар хэкурысым къыгурыІуэнукъым, пэіэщіэ хъуакъым и лъахэми. Хэхэсу ущытыныр тыншкъым, псэми дэгъэхуэгъуейщ.

Дэр-дэру лэжьапІи къызэдгъэпэщащ, ди бынхэм, зэрыжысІащи, адыгэбзэр ящІэрти, къыин къыхэмыкІыу еджахэщ, урысыбзэри зрагъэщІэфащ. ЩІалэми хъыджэбзитІми щІэныгъэ нэхъыщхьэ яІэщ.

Уи гур мыбыкіэ щыіэкіэ зэфіэкірэт, Мамдухь, щхьэгъусэм <u>къыбдиІыгъын хуейтэкъэ? Сихьэм, уэ дауэ къыпщыхъуат Хэкум</u> кіуэжын хъыбарыр?

- Сэри Хасэм сыхэтт, Хэкур зи пщІыхьэпІэм хэмыкІхэм сащыщти, дызэгурыІуэу дыкъекІуэкІырт, - жэуап къызет Сихьэм. – Пэжщ, тІэкІу, зы илъэсит хуэдэкіэ, зызгъэгувэну сыхуейт, си пенсэ Іуэхухэр, нэгъуэщ гуэрхэр зытеуlэфlэху. Ауэ Мамдухь къытричырт, «хэкубжэр къызэlуахащ, хуащ ыжынуми пщ ркъым» жи ру. Псори къэдгъанэри, гъуэгу дыкъытехьэжащ. Тхьэм и ф ыщ рк рузум ц ык рузурэ псори зэпэщ хъуащ.

Фыкъызэрыкіуэжам фыщыхущіегъуэжа къэхъуа?

- Гугъут, ауэ «дыкъэкІуэжын хуеякъым» псалъэхэр зы лъэпощхьэпоми жыдигъэ Іэфакъым, - къыпещэ адэк Іэ Сихьэм. - Іыхьлыхэм дазэрыпэlэщlэрат нэхъ хьэлъэр. Къыщыдгъэзэжагъащlэм Пащlэ Бэчмырзэ и ціэр зезыхьэ уэрамым щыдиіа фэтэрым щызигъунэгъуахэр хъарзынэ дыдэт. Тхьэм ищ энщи, абыхэми куэдк э я ф ыгъэщ ди лъэпкъым дызэрыхэзэгъэжар. Хуабжьу гъунэгъуфІти, си благъэ дыдэу фІэкІа зэи къэслъытакъым, езыхэри къызэрытхушытар апхуэдэуш.

- Дызэрыщыгъуазэщи, щІэныгъэ лэжьыгъэхэри художественнэ <u>тхыгъэхэри уи къалэмыпэм къыщІэкІащ, Мамдухь. Иджыпсту сы-</u>

тым нэхъ уелэжьрэ?

«Нартхэр» хьэрыпыбзэкІэ зэздзэкІауэ дунейм къытехьащ. Мис абы къыпысщэу, лэжьыгъэ хъарзынэм иужь ситщ иджыпсту. КъуэкІыпІэ гъунэгъум щыпсэу лъэпкъыжьхэм я эпосым, ІуэрыІуатэм езгъапщэурэ къызопщытэ адыгэ нарт хъыбархэр. Абы апхуэдизкІэ

сызыІэпишащи, нэгъуэщІ дуней щыІэжу сымыщІэу солэжь. «Сыт псыхъуэ цІыкІум жиІэр» зи фІэщыгъэ тхылъым ихуа Іуэтэжхэм нэмыщі нэгъўэщіхэри ныкъўэтхыў сиіэщ, аўэ зэкіэ и кіэм схунэгъэсыркъым. Фызыщыгъўазэ «Шэрджэсхэмрэ Кавказымрэ Къўэкіыпіэ гъўнэгъўмрэ папщіэ зэпэщіэўвэныгъэ инхэмрэ. XIII ліэщіыгъуэм икум щыщіэдзауэ XXI ліэщіыгъуэм и пэщіэдзэм нэс» къэхутэныгъэ лэжьыгъэм зэманышхуэрэ къарурэ тезгъэкІуэдащ, ар си художественнэ гупсысэм зэран хуэмыхъуауэ, тхыгъэхэр дунейм къытегъэхьэныр имылъэхъауэ схужыІэнукъым. Ауэ Іуэху гуэрхэр къигъэнами, сыхущІегъуэжыркъым. АдыгэбзэкІи щыІэхэм седжэурэ, хьэрыпыбзэкіэ тхахэри щіэсщыкіыурэ зэхуэсхьэсащ, дэфтэркіэ щіэ-

мыгъэбыдауи зы псалъэ иткъым. Мурадхэмрэ хъуэпсапіэхэмрэ я гугъу уэзгъэщіынут. Ар лэжьыгъэ ирехъу, унагъуэрауи щрет.

- Зи гугъу сщіа нарт хъыбархэм ятеухуа тхылъыр и кіэм нэз-

гъэсынырщ лэжьыгъэм ехьэлІауэ си мурад нэхъыщхьэр. ХъуэпсапІэм я нэхъ иныр, фи нэмыс нэхъ лъагэ ухъуи, щІалэр (Бибарс) унагъуэу дгъэтІысыжынырщ. Пхъурылъху цІыкІуищ диІэщи (Амир, Ланэ, Идар сымэ), узыншэу, гукъеуэншэу къэхъумэ, ди гуапэщ, абыхэм я ехъулІэныгъэхэрщ иджыпсту дызыгъэиныр.

Епсэльар ИСТЭПАН Залинэщ.

Илъэсийкіэ узэіэбэкіыжмэ, Сирием къи Іэпхъук Іыжа адыгэ щіалэ Іэпэіэсэ, егъэджакіуэ, музыкант Іэппыш Бибарс адэжь Хэкум къигъэзэжу къызэрытхэзэгъэжар гуапэщ. Ар Іуэху зэмылізужьыгъуэхэмкіз зэфіэкі зиіэ щіалэщ. Щіэныгъэм и мызакъуэу, абы лъэпкъ щэнхабзэми хэлъхьэныгъэ хуещі, адыгэ іуэрыіуатэр едж, ціыхубэ уэрэдыжьхэр егъэзащІэ, пасэм ажэгъафэхэм къагъэсэбэпу щыта хъуэхэр егъэхьэзыр. нэкlylуп-

СИРИЕМ и къалащхьэ Дамаск къыщалъхуащ Бибарс. Курыт еджапІэ нэужьым, Дамаск къыщиухащ педколледжым инджылызыбзэмкІэ и факультедыр. И щІэныгъэм щыпищащ сабийхэмрэ щ алэгъуалэмрэ зэрырагъаджэ Іэмалхэм щыхагъэгъуазэ колледжым. ИужькІэ курыт еджапІэм инджылызыбзэмкіэ мазихкіэ щригъэджащ.

Инджылызым къикІа ІэщІа-

гъэліым джэгукіэ зэмыліэужьыгъуэхэр къэбгъэсэбэпурэ еджакІуэхэм щіэныгъэ зэрабгъэдэплъхьэнум тегъэщіа курсхэмрэ мастер-классхэмрэ къыщыщызэІуихым, Сирием Іэппышри абы екіуэліащ икіи ар къыхуэщхьэпащ къалэхэмрэ къуажэхэмрэ щыщ ныбжьыщіэхэр егъэджэнымкіэ. Къищынэмыщіауэ, Бибарс мазихкіэ жыджэру хэтащ Англием, Шотландием, Сирием инджылызыбээр ныбжьыщІэхэм, балигъхэм зэребгъэджынум теухуа Іуэху бгъэдыхьэкіэхэр зи лъабжьэ мастер-классхэр тыным ехьэлІа волонтёр лэжьыгъэм. КъыкІэлъыкІуэу ар Хьэрып Эмират Зэгуэтхэм кlуэри, аутизм узыфэ зыпкърыт сабийхэм я узыншагъэр егъэфіэкіуэным, ахэр гъащіэм хэгъэзэгъэным теухуа лэжьыгъэм илъэситІкІэ пэрытащ. Апхуэдэу Иорданием и Сабий центрым пlaлъэ кіэщікіэ щылэжьащ, джэгукіэ Іэмалхэр къэбгъэсэбэпурэ цІыкіухэм щіэныгъэ зэрабгъэдэплъхьэным тегъэщ ауэ.

2010 гъэм япэу Іэппыш Бибарс Хэкум къыщыкІуэжам мурад ищіат адэжь щіыналъэм къигъэзэжыну. ИкІи мыгувэу къехъуліащ и хъуэпсапіэр, Сирием къыщыхъея зауэм псынщізу и щхьэр къыхихын хуей щыхъум. 2012 гъэм и къуэшым и гъусэу Къэбэрдей-Балъкъэрым къигъэзэжат, арщхьэкІэ репатриантхэр ди щІыналъэм зэрыщыпсэуну квотэхэм я пlалъэр щиухым, Адыгэ Республикэм щыпсэуну хуит зыкъригъэщІат, ауэ Бибарс ныбжьэгъухэр щиІэ хъуа Налшык къэкІуэжмэ нэхъ къищтащ, нэгъуэщі щіыпіэхэм къиІэпхъукІыжа ди лъэпкъэгъухэм щІы хухахыным и ІуэхукІэ щІыпІэ властымрэ «Пэрыт» хасэм жыджэру хэтхэмрэ щызэгурыlуэм. 2014 гъэм Іэппыш Бибарс къратащ къэралым палъэ кІыхькІэ щыпсэуну хуит зыщІ тхылъ (вид на жительство).

- Адыгэхэр хьэрыпхэм, курдхэм, нэгъуэщІ лъэпкъхэм фІыуэ яхозагъэ, ауэ хэхэсхэм я шэнхабзэр яхъумэжыным гугъуехь куэд пыщіащ, Хэкум зэрыпэіэщіэм къыхэкІыу. Зи анэдэлъхубзэкІэ псалъэхэр куэдкіэ нэхъ мащіэщ. Си шхьэкіэ си кіэн къикіауэ къызолъытэ, адыгэбзэр фіыуэ зэрысщіэм папщіэ. Абыкіэ фіыщІэр зейр си адэращ, сыту жыпіэмэ къытхуигъэуват Іэмал имыІэу адыгэбзэкІэ унэм дыщыпсэлъэну. А унафэм дебакъуэмэ, удын къэдлэжьырт. Нэхъыбэу кlахэ диалектырт сызэрыпсалъэу щытар, ауэ сыкъэкІуэжа нэужь, къэбэрдей диалектри тыншу зэзгъэщащ, - жеlэ Бибарс. – Сирием щыlэкъым лъэпкъ мащІэхэм я бзэр яджыным ехьэлІа къэрал программэ. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, псапэ зыпылъ Іуэху ящІэ мыхъумэ, нэгъуэщІ зэгухьэныгъэхэр, адыгэбзэр щрагъэдж школхэр къызэрагъэпэщыну хуиткъым. КІуэ аракъэ, сабий гъэсапІэхэм анэдэлъхубзэр щрагъэджыну къыпэрыуэркъым. Дамаски нэгъуэщі къалэхэми апхуэдэхэр щолажьэ. Хуабжьу си жагъуэ ціыкіухэм щіэныгъэ мэхъу

ІЭППЫШ Бибарс: Іэмал имыІэу адыгэбзэкІэ унэм дыщыпсэлъэн хуейт

етыным теухуа программэхэр зэрызэшыгъуэмрэ зэрыгугъумрэ. Аращ егъэджэныгъэм и Іэмал зэмылІэужьыгъуэхэм, бгъэдыхьэкІэ щхьэхуэхэм зыщІыхэзгъэгъуэзам щіэдзапіэрэ щхьэусыгъуэрэ яхуэхъуари.

Хэкум къэкІуэжа нэужь, 2012 гъэм Іэппыш Бибарс Сирием къиІэпхъукІыжа ди лъэпкъэгъу сабий 60-м нэблагъэм сурэт щІыным, къафэм ехьэліа я зэкъызэкъуахынымрэ фІэкІхэр нэхъри зрагъэужьынымкІэ мастер-классхэр зы илъэсым кърикъахузэригъэпэщащ, республикэм щыщ Щокъарэ Дианэ, Сирием къикІыжа Чым Динэ, Хъалилэ Миланэ сымэ и дэІэпыкъуэгъуу. А Іуэху дахэм хуэм-хуэмурэ хыхьат республикэм ис сабийхэри Сирием къикІыжа балигъхэри, арщхьэкІэ дерсхэр щрагъэкіуэкі хэщіапіэр щыІахыжым, зэпыужащ. Ауэ зэрыхъукіэ, Бибарс иджыри зэрыхъукІэ, егъэджэн Іуэхум хэтщ, сабий щхьэхуэхэм піалъэ-піалъэкіэ ядолажьэ.

- Ди къарукіэ мазэ бжыгъэкіэ хьэрыпыбзэкІэ журнал къыдэдгъэкlащ, кlуэ пэтми и теплъэкlи и плъыфэкІи едгъэфІакІуэурэ, игу къегъэкІыж Бибарс. - Абы щызэхуэхьэсат мастер-классхэм къекІуалІэхэм я лэжьыгъэхэр. Ди жагъуэ зэрыхъущи, а Іуэхури зэпыдмыгъэужу хъуакъым, дыпэлъэщыжтэкъым.

Іэппышым илъэс зыбжанэ хъуауэ адыгэ хабзэм теухуа къэхутэныгъэхэр ирегъэкІуэкІ, пасэм къыддекІуэкІыу щыта, ящыгъупщэжа дауэдапщэхэр къэгъэщІэрэщІэжыным яужь итщ. Псалъэм папщІэ, адыгэ ажэгъафэхэм бжэн теплъэ зиІэ я нэкІуІупхъуэхэр зэращІым зыщигъэгъуэзэжащ.

- А нэкіуіупхъуэхэм хуабжьу сыдахьэхащ. Нобэ ахэр зэраІэщіэхужари сфіэгъэщіэгъуэнщ. Хьэнцэгуащэм и мыхьэнэр си анэм къысхуиІуэтэжащ, ауэ нэкіуіупхъуэхэр ящіэжыркъым. Санкт-Петербург, Москва, Мейкъуапэ щыІэ музейхэм къыщызгъуэтащ апхуэдэ нэкlуlупхъуэу 6, - жеІэ Бибарс. – Ахэр зэращІым, зэрагъэдахэ тхыпхъэхэм зыхэзгъэгъуэзащ. Гу лъыстащ дыгъэ, ціыху, Іэлъын теплъэ зиіэхэм, нэгъуэщІхэми куэду узэрырихьэлІэм. Ахэр я нэщэнэт, нэгъуэщІу жыпІэмэ, я щІагъыбзэт мэкъумэшым, гъавэ бэв къехьэліэным, узыншагъэр егъэфіэкІуэным хуэщІа дауэдапщэхэм.

Іэппышым и хъуэпсапІэт езым нэкІуІупхъуэхэр ищІынуи. Налшык щыщ и ныбжьэгъухэу Хъалилэ Миланэрэ Кхъуэжь Дианэрэ и дэlэпыкъуэгъуу упщlэ щІыным зыхигъэгъуэзащ. Іэпэ-Іэсэм езым бгъэдэлъ Іэзагъэр абы хиухуэнэжри къигъэщ ащ нэкІуІупхъуэ телъыджэу 23-рэ, упщІэр, цыр, фэр къигъэсэбэпри. Ахэр игъэщІэрэщІэжащ адыгэм я дежкіэ къэхъукъащіэ е нэщэнэ мыхьэнэ зиІэ сурэт зэмылі эужьыг ъуэхэмкі э, лъэпкъ дамыгъэхэмкІэ, тхьэгъухэмрэ

ціуугъэнэхэмкіэ.

Республикэм къызэрызгъэзэжрэ псом хуэмыдэу сызыгъэгушхуэу, псэм зезыгъэужь Іуэхуу зи ужь ситауэ къэслъытэр ажэгъафэхэм я нэкlуlупхъуэрщ. ЛъэщапІэ сызэримыІэм къыхэкІыу, а лэжьыгъэр зэманкІэ зэпызгъэун хуей хъуащ. КъызэхъулІэрэ абы адэкІи схупыщэжмэ, си насыпщ, - жеІэ щІалэм.

А псом къыдэкІуэу Бибарс и псэм зезыгъэужь Іуэхуу къилъытэр лъэпкъ Іуэры Іуатэр зэриджырщ, пасэрей уэрэдыжьхэм зэрыдахьэхырщ. ГъукІэ Замудин зи художественнэ унафэщІ, Адыгей Республикэм и «Жьыу» ансамблми хэтащ ар. Хэкум къэкІуэжа нэужь, ар яхыхьащ адыгэ уэрэдхэр зыгъэзащІэ Къуэдзокъуэ Тимур, Хъалилэ Булат, ХьэцІыкІу Башир, Васильев Тамерлан, Шеуджэн Алан сымэ зыхэта «Хьэгъэудж» гупым. КъыкІэлъыкІуэу 2019 гъэм къызэрагъэпэщащ «Джэрпэджэж» ІуэрыІуатэ гупыр. Абы ягъэзащіэхэм ящыщщ 1911-1913 гъэхэм щыІа, куэдым яІэщІэхужа уэрэдыжьхэр. Языныкъуэхэр - щІопщакіуэ уэрэдхэр - сымаджэхэр ягъэхъужыным нэхъ тегъэщ ащ. Адрейхэр хуэщ ащ зауэм, лыхъужьхэр гъэлъэпІэным. ХьэгъуэлІыгъуэ уэрэдхэмрэ гъыбзэхэмри гулъытэ хуащІ.

Гупым и япэ альбомыр илъэситІкІэ узэІэбыкІыжмэ къыдагъэкІащ. Абыхэм зыкъыщагъэлъэгъуащ иджырей гъуазджэхэмкІэ урысейпсо фестивалхэм, Къалмыкъым, Белоруссием, Латвием, Тыркум, Москва, нэгъуэщі щіыпіэхэм щекіуэкіа щэнхабзэ зэхыхьэхэм. Апхуэдэщ «Биеннале современного искусства Северного Кавказа», Fields, «Летняя платформа» щэнхабзэ зэlущіэ гъэщіэгъуэнхэр, нэгъуэщІхэри. Иджыри яубзыхуат Москва, Санкт-Петербург, Европэм концерт щатыну, арщхьэкІэ пандемием къыхэкіыу къайхъуліакъым. Гупым онлайн концертхэр къызэригъэпэщащ Москва щекІуэкІа «Боль» фестивалым, Налшык и «Плат форма» арт-залым папщІэ. «Джэрпэджэж» гупым хэтхэм дунейпсо утыкухэм зыкъыщагъэлъэгъуэным ехьэлІа хъуэпсапІэхэр я куэдщ.

Бибарс Сирием къиІэпхъукІыжу хэкужьым къыщыкІуэжа япэ махуэхэм щыщІэдзауэ щІыналъэм и щэнхабзэ гъащІэм хэтщ. Адыгей Республикэм и ансамблхэм ящыщ зым макъамэ еуэу зэрыщылэжьам Налшыки щэнхабээ проект зэмыліэужьыгъуэхэр гъэкlащ. Иужьрей илъэситlым Бибарс радиом щолажьэ. И Іыхьлыхэр, и шыпхъуитІыр - Сирием, и къуэшыр - Адыгейм, и адэр піалъэ-піалъэкіэрэ Налшык къэкІуэжурэ щопсэу. А псоми къигъэдзыхэркъым Хэкум екІуэлІэж гъуэгур къыхэзыха адыгэ щІалэр икІи абы сэбэп зэрыщыхъуным хущІэкъу зэпытщ.

ТЕКІУЖЬ Заретэ.

Си бысым гумащІэ, [гум имыхуж цІыхуфІ

Мы тхыгъэр «сэ» цІэпапщІэр хэмытуи схуэтхынут. Уи хамэ хуэдэу уатепсэлъыхьыну мурад пщІыми, зи ахърэтыр нэху хъун Афэмгъуэт Хъалилрэ а лІы махуэм и пщІэр ихъумэу и бынхэм нобэ яхэс Лейлэрэ яхуэфащэ псалъэ къыпхуэгъуэтынущ. Ауэ нэкіэ слъэгъуамрэ тхьэкіумэкіэ зэхэсхамрэ гукіэ зыхэсщіахэр ящіымыгъумэ, мыхьэнэ зиіэ гуэр сіэщіэкіынкіэ согузавэ.

КЪАРДЭН лъэпкъым и алътуд цІыкІухэм хьэрып ныбжыьщІэхэр къуэпсщ иужькі эліакъуэ щхьэхуэ жыжьэуи гъунэгъууи къыбгъэдахъужа Афэмгъуэтхэ. Джолан гъэхьэу щытакъым, лъэпкъыр лъагапІэхэм деж зыщызыубгъуа адыгэ къуажэ 12-м язт Хъалил и адэ-анэ Казимрэ Хьэбибэрэ зэдаухуа унагъуэр щыпсэуа Хъушниер. Лейлэ бжьэдыгъущ, ГъукІэліхэ (Хьэжхьэлийхэ) япхъущ. Ауэ и анэшхуэр ди къуажэщ, ХьэпцІейщ. Ар япэу къызжезыІа Хьэбибэ-нанэ и зы адэшхуэ къудамэри ди къуажэм йокІуэлІэж. Нысэм апхуэдизу хуэІэфІ гуащэ сызэрыпсэурэ слъэгъуакъым жысіэмэ, фи фіэщ хъун? Тэджу лъэбакъуэ зыбжанэ ичын ипэ, Лейлэ ІэплІэ хуимыщІыну и гум къыхуидэртэкъым. И дуней ехыжыгъуэр гъунэгъуу, езыр сымаджэу пІэм щыхэлъым, и шхьэмкІэ ипхъу нэхъыжьыр, и лъакъуэмкІэ - нэхъыщІэр щыс хабзэт. «Зыгуэр ухуей, ди анэ?» «Зыри сыхуейкъым», - зэхэпх къудейуэ жэуап къаритырт Хьэбибэ. Ауэ Лейлэ къызэрыщІыхьэу, мыбыи мобыи хуейт, нысэм и Іэ щабэр зригъэјусэн щхьэкіэ. Нэхъ щыузыншэхэми унагъуэр сэ нэ-Іуасэ къыщІысхуэхъуа къурІэныбзэм текіуадэ сыхьэтитіыр кіыхьыІуэт жьыхуегъэзэкІ хъуа нанэ къабзэ цІыкІум дежкІэ, и нысэ гъэфІэныр имылъагъункІэ. Зыри зыхузэфІэмыкІыж и анэм игу къригъэхьэжын папщІэ, Хъалил дэгушыІэрт: «Псори уи нысэм къыхуэбгъэнауэ, зыри умыщІэжыну ухэтщ». «Аlей, ар дауэ пхужы а? Слъэк ы къыхуэзгъэна? - и фІэщыпэу иришажьэрти, и къуэр зэрыгушыІэрейр къищІэжырт нанэм. - Уэ ди зэхуаку укъыдыхьэну мурад пщІауэ арамэ, Алыхь!»

«Фи цІыхубзхэм елъытауэ, дэ нэжьгъущІыдзэм ещхьу дыпхъашэщ!» - си фІэщыпсу жызоІэ махуэ гуэрым бысым гумащІагъкІэ зыри зытемыкІуэжын Хъалил. «Ар къызыхэкІыр динращ, - къызжеіэ, и дыхьэшхын къэмыкіуэххэу. - Диным сыт и лъэныкъуэк и щабагъэм ухуеунэтI».

Лэжьыгъэм къыщыдэхуэм пшынэ еуэурэ къекІуэкІа Хъалил шэм хуэдэу къытехуэрт «къэбэрдей къэфэкІэр». «Мы дунейм зы лъэпкъ теткъым къафэм зэман пыухыкІа иримыту, мыбы щыпсэу адыгэм фІэкІа. Утыку ихьамэ, къикіыжыкіэ ящіэркъым. Ахэр джэгу сытми? Ахэр нысашэ?»

Къыщ Іидзэжурэ Хъалил нэгум щызэблихырт езым и нэхъыщіэгъуэр зыхиубыда адыгэ жылагъуэхэм щызекІуэу щыта хабзэ дахэхэр. «Хъыджэбзыр уэрамым дагъэтынкІэ Іэмал иІэтэкъым. И ишэгъуэ къэсамэ, хьэщІэщ хухахырт, щІалэми хъыджэбзми гъусэ яІэу зэрылъагъун папщІэ»

Нэчыхь зиІэ бзылъхугъэ джэгум къыщыфэу илъагъумэ, илІыкІырт Хъалил. «Уэлэхьи, ирамыукlыхьтэмэ!» - и фlэщыпэу къэгубжьырт. «Нысашэм къэкlya щlалэхэм жраlэу щытащ: мыбы хъыджэбз хьэулей къэкІуакъым. Дэтхэнэ зыри е зыгуэрым ипхъущ, е и щхьэгъусэщ, е и анэщ». Ар зытеухуар цІыхубзым и пщІэр зэрахъумэрт.

«Адыгэ пщащэ псори ди шыпхъу хуэдэущ дызэрагъэсар, игу къигъэкІыжырт Хъалил. Къуажэм щекІуэкІ джэгур псоми я гуфІэгъуэу къалъытэрт а зэманым. Пщыхьэщхьэм дыlухьэрти, пхъур я адэ-анэм къеІытхырт. Апхуэдэ дыдэу, джэгум къыщитшыжкІэ, я адэ-анэр жеижами, къэдгъэушыжырти, ІэщІэтлъхьэжырт».

Хъалил и гукъэкІыжхэм къаподжэж Лейлэ ейхэри. КъызэрыщІэкІымкІэ, адыгэ хъыджэбз

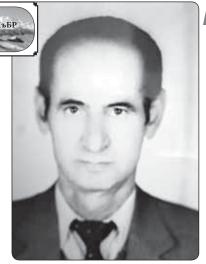
къабзэу яхъумэн папщІэ. «ЕджапІэм дыкъыщыщІэкІыжкІэ, ди бгъуитІымкІэ адыгэ шІалэ цІыкІухэр къеувэкІырти, а зэхуакум дыдэту унэм нэс дыкъа-шэжырт», - жиlэжырт Лейлэ. Хъалили пищэрт: «Уэлэхьи, зейри нэгъуэщІри дымыщІэу, хьэрып щіалэ ціыкіу куэд лъы къаіурыжу дубэрэжьамэ. Адыгэ хъыджэбз цІыкІу епсэлъэн дэнэ къэна, «уеплъащ» жытІэурэ дефыщІауэрт».

Сирием е Иорданием къикІа хьэщіэ къытхуэкіуэмэ, ихъу-реягъкіэ къришэкіырт, - жеіэж Лейлэ. «Сыт мыр зи дахагъ Хэку диІэу, дэ хьэрыпхэм дахуэпщылІу дыщІэпсэунур?» - яжриІэурэ, къэкІуэжыным тригъэгушхуэрт псори.

Хъалил хуэдэу акцентыншэу псалъэ яхэттэкъым Сирием къикІыжахэм. Адыгэбзэм егъэлеяуэ хуэсакъырт. «Сыхьэтихым и ныкъуэщ», - жаlэ. Хым и ныкъуэр щыщ!» - и фlэщу зэгуэпырт бзэ зыбжанэ зыщІэр.

Афэмгъуэтхэ къэслъыхъуэн хуей щІэхъуам и щхьэусыгъуэр хьэрыпыбзэрт. Нэмэз щІын сублагъащІзу, жысІзм къикІыр къызэрызгурымыІуэм нэмыщІ, нэгъуэщі зы упщіи къэуват: «Дунейм, сыт мы КъурІэным итыр?» Сэ схуэдэ куэдым я пащхьэ къиува а упщІэр къежьа нэужь, зым жэуапыр къызэрилъыхъуэ щІыкІэр адрейм ейм техуэ къыщІэкІынкъым. Сэри ІэлъэщІ къэсщэхури, жэщи махуи зи азэныр зэхэсх гъунэгъу мэжджытым сыкІуащ. «Дэ едгъаджэркъым, ауэ Сирием къикІыжауэ цІыхубз гуэр дэсщ къалэм, и цІэр Хъалидщ», - къызжиІащ Іимамым. - И къуэр мэремхэм къокІуэри, и телефоныр къыпхуеІысхынщ».

Абы щыгъуэ жып телефонхэр иджыри къежьатэкъым. СтІолым тет телефонымкІэ зыбжанэрэ сыпсэлъа щхьэкІэ, мэжджытым ар къыщытезыхын къыщыщыкъуэмыкІым, Іимамым жиlа гуэр сигу къокlыж: «Дзержинскэм и ціэр зезыхьэ уэрамым унэ зэтет ищІауэ тесщ». «Унэ зэтет ящІыну щыхунэсакІэ, тобэ ирехъуи, мы унагъуэр телефон тхылъми ихуагъэнщ жызоІэри, «А» хьэрфым деж къыщызогъажьэ, «ов/ев» зыпымыт адыгэ унэціэ зиіэу зи ціэ къраіуа уэрамым тес псоми сепсэлъэну зызгъэхьэзыру. Насып сиІэти, я унэцІэр а «А»-мкІэ къригъажьэрт. Уадыгэмэ, «Афамугхат» унэцІэм «яхуэмыгъуэт» псалъэр уигу къигъэкІынкъэ? Ар зэрихьэу уэрамым унагъуитІ тести, етІуанэ щІыгъуэм телефоным цІыхухъу макъ къиІукІащ. Сыгужьейуэ урысыбзэ зэрызысщІами, ар зымыщІэ Хъалил сызыщІзупщІэр къызэрыгурыІуами иужькІэ дридыхьэшхыжынущ. Сытми, телефон тхьэкІумэр зрата Лейлэрэ сэрэ къыкІэлъыкІуэ махуэм дызэрызэхуэзар зи фІыгъэр Хъалилщ. Абы мыхьэнэ иІэу къыщІысщыхъур игъащІэм сыкъэзымылъэгъуа цІыхум си мурадыр зэрызэпимыудар гум къызэринэжарщ. ЦІыхур и гъащІэ псом зэ-тізу фізкіа зытемыгушхуэф Іуэхухэр япэ зыІууэ псэлъэгъум деж къыщызэпычыр мащіэкъым. Унэм уихьэныр тынш зыщІ Афэмгъуэтхэ я егъэблэгъэкІэр зы тхыгъэкІи, тхыгъитІкІи къыпхуетхэкІынукъым. Щапхъэ къудейуэ пхурикъунщ унэгуащэм «сынокіуэ» жепіэрэ, хущіэмыхьэмэ, «сэ зыщіыпіэ сокіуэ, ауэ бжэр Іухауэ къызогъанэри, уэ

щІыхьи сыкъэкІуэжыху къызэрыбжиІэр.

КъурІэным уезыгъэджа цІыхум нэхърэ пщІэ хуэпщІыну нэхъ зыхуэфащэ щымыІэу къалъытэ щІэныгъэлІышхуэхэм. Уеблэмэ ар адэ-анэм ейм къыкІэрыбгъэхуныр яфІэхабзаншагъэщ. Хьэдисым «КъурІэным еджэмрэ абы хуезыгъаджэмрэ» дунейм тет псоми щахигъэлъэпыкари къыбгуроГуэ а Гуэхум кърикГуэхэм укіэлъыплъмэ. Ар щіыжыс-Іэр сыліэху схуэмыпшыныжыну Лейлэ и псапэм Хъалил ейр къызэрыкІэрымыхурщ.

Япэу Хэкум къэ эпхъуэжар Хъалил и шыпхъу нэхъыжь Нэзхьэ и унагъуэрат. Абыхэм къакІэлъыкІуащ адэ-анэр - Казимрэ Хьэбибэрэ. АпщІондэху Сирием къэна Хъалил и адэр лІэн гъунэгъу щыхъум къаутІыпщын ядатэкъыми, хуитыныгъэншэу къэкІуэжри, и адэр щІилъхьэжаш.

Лейлэ жеlэж: «Сэ иджыри Дамаск сыщыІэт. ЕгъэджакІуэу сылажьэу, сабийхэри школым щІэсу. Хъалил телефонкІэ нэпсалъэри къызжиlащ: «Си адэр лізуэ телъу сыкъззымыутіыпща къэралым зы махуэ сыхуэлэжьэжынукъым. Уэри къыlукlыж, сабийхэр къыздыщІыгъуи, къежьэ». Лют сщіэнур? Ліыр здэкІуэм укІуэн хуейщ! СыкъыІукІыжри, дыкъэкІуэжащ апхуэдэ щІыкІ эу Хэкум».

Шэч хэлъкъым Хэкум къэІэпхъуэжыну япэу тегушхуахэм пщІэ лейрэ махуэшхуэрэ зэрахуэфащэм. «Дэ гугъу дехьми, ди быным я быныжыр тыншынщ жытІэри дыкъэкІуэжащ», - жиІауэ щытащ Лейлэ махуэхэм я зым. Ар гъэщІэгъуэнкъэ?! Уэ гугъу узэрехьыным нэмыщІыж, уи бынри зэрымытыншынур пщІзуэ, гъуэгу утеувэным ліыгъэ мащіэкъым хуэныкъуэр.

Ауэ хамэ къэралым щыпсэууэ ди тхыгъэм къеджэнухэр гъэбэлэрыгъын хуэмейуэ къызолъытэ зыри ІэплІэешэкІкІэ зэрапемыжьэнум теухуауэ. Илъэс 30 ипэкІэ къэкІуэжахэри лъэ быдэкІэ щыткъым ноби. Ахэр къэгъэнауэ, хэкурысхэми я куэдщ я щхьэм .опеахшопеал неуахентеншыш Си егъэджакІуэм дунейм я нэхъ дахэм сыщыхиша хьэщІэщым унэ лъэгу щахуилъхьар илъэсипщым фыуэ щигъукіэ мывэм тепхъуа чэтэныр къапхъэнкla нэужьщ. Итани, а зэманым щегъэжьауэ нобэр къыздэсым Нарткъалэ апхуэдиз хьэщІэ зэкъыздэсым рыхьэ унагъуэ дэту си фІэщ хъуркъым.

Хъалил и къуэ нэхъыжь Жантий щхьэхуэу тІысыжауэ, щІым йолэжь, агроном Іэщіагъэмкіэ аспирантурэр къиухащ, и диссертацэм дыпоплъэ. Физматыр къэзыуха Нарт и щІэныгъэм Финляндием щыпищэри, ІэнатІэм пэрыувакІэщ. Лъабжьэр щыхасэжа лъапсэм исыр псоми и адэм нэхъ ирагъэщхь, Нарткъалэ сымаджэщымрэ Псыкуэд амбулаторэмрэ щылажьэ курытырщ. «Уи Іэщіагъэмкіэ къалэшхуэхэм, хамэ къэралхэм мылъкушхуэ къыщыпхуэлэжьэнущ, щхьэ мыбдежым удэс?» - къыжра!э щІэх-щІэхыурэ Джэмал. «Сэ си адэм гугъу зригъэхьу къыщІэкІуэжар си Хэку сыщыпсэужын папщіэщ», - ярет жэуапу. Дохутыр щалэм жигэр зэхэзыхын Тхьэм дищ!!

● УФ-м и Дзэ-Тенджыз флотым и махуэм

Нэмысыр зыгъэнэхъапэ

Хабзэ хъуауэ, илъэс къэс бадзэуэгъуэм и кІэухым ди къэралым щагъэлъапІэ Дзэ-Тенджыз флотым и махуэр. Ар Урысей Федерацэм и Президентым и УнафэкІэ ягъэувауэ щытащ 2006 гъэм. Абы лъандэрэ а махуэр Іэтауэ ягъэлъапІэ Дзэ-Тенджыз флотым къулыкъу щызыщ ахэм, ноби къалэн езыхьэкІхэм, ар зи гъащ Іэр епхауэ псэухэм.

АДЫГЭХЭМИ къытхэтщ Дзэ-Тенджыз флотым къулыкъу щызыщІахэр. Апхуэдэхэм ящыщщ Аруан щіына-лъэм хыхьэ Къэхъун жылэшхуэм и нэхъыжьыфІхэм халъытэ, адыгэ хабзэмрэ лъэпкъ

нэмысымрэ зыгъэнэхъапэу гъащІэр езыхьэкІ Такъ Беслъэн. Зэщхьэгъусэхэу Хьэсинрэ ГуащэлъапІэрэ я бынихым я нэхъыщІэщ ар, 1928 гъэм къалъхуащ. Совет къэралыгъуэм къикІуа тхыдэ гъуэгуанэм щыщ куэд и нэгу щІэкІащ Беслъэн. СССР-м гъащІэщІэр щыщаухуэ, ліэщіыгъуэ блэкіам и 20 - 30 гъэхэм хиубыдащ абы и сабиигъуэр, балигъ хъугъуэ ныбжьыр ирихьэл ащ 1941 - 1945 гъэхэм екіуэкіа Хэку зауэшхуэм.

 Ди адэ-анэў Хьэсинрэ Гуащэлъапіэрэ (я ахърэтыр нэху Тхьэм ищІ) къуитхурэ зыпхъурэ зэдагъуэтат: Зырамыку, Урысхъан, Хьэбас, Таужан, Абдулчэрим, сэ. Зэгурыlуэрэ зэдэlэужрэ зэрылъ, хабзэмрэ нэмысымрэ щызекіуэ адыгэ унагъуэшхуэщ сыкъыщыхъуар, - и сабиигъуэр игу къегъэкlыж нэхъыжьыфlым. - Адэ-анэм я псалъэр тly дымыщіу, зэрыхъукіэ сэбэп дахуэхъуу дыкъэтэджащ, гуащіэдэкі лэжьыгъэми зыпыlудмыдзу дагъэсащ абыхэм.

Гугъу ехьами, дунейр и щі эщыгъузу, гъащі эр фізіэфіу къэхъуащ Беслъэн. Илъэси 10-м иту школым кІуа щІалэ цІыкІур еджэным дихьэхырт, щІэныгъэ зэгъэгъуэтыным хуэпабгъэрт, хъуэпсапІэхэмрэ гуращэхэмрэ и куэдт. Зи щхьэгъусэ пэжыр пасэу зыщхьэщыкІа Гуащэлъапіэ щыгуфіыкіырт гугъапізу къыхуэна бын дыгъэхэм я къэхъукІэм, мурадыфІхэр щэхуу яхуигъэпсу. А псори къызэпиудащ 1941 гъэм къэхъея Хэку зауэшхуэм. А мафlае илъэсхэри ирахьэкlащ Такъхэ я унагъуэм, я къуажэм, Совет Союзым щыпсэу цІыху мелуанхэм хуэдэу, зауэм и бэлыхьхэмрэ абы къихь гуауэхэмрэ я нэгу щіэкіыу. Адрей къэхъундэс ныбжьыщіэхэм яхэту, Беслъэни абы и анэкъилъхухэри зауэ лъэхъэнэм колхоз губгъуэм итащ, фронтым Іут адэхэм, къуэш нэхъыжьхэм я къалэну щытахэр ягъэзащізу. «Вы зимыlэм шкlэ щlещlэ», - щыжаlэ зэманти, ини цlыкlуи, цlыхухъуи бзылъхугъи гугъуехьышхуэхэр яшэчу фронтым Іутхэм ядэ эпыкъуащ, я къарурэ зэфІэкІрэ къызэрихьу.

СощІэж 1942 гъэм и бжыхьэм нэмыцэ зэрыпхъуакІуэхэр ди жылэм къыщыдыхьа зэманыр. Къуажэм зыщызыгъэбыда бийм ди школым пэмыжыжьэу щаІыгът гъэру яубыда совет зауэлІхэр, гъущІ банэкіэ къэхухьауэ. Уэрам къэс езыхэм къулыкъу яхуэзыщіэ старостэхэр дэтт, нэмыцэ, румын сэлэтхэри унагъуэхэм ихьэрт, абы илъ ерыскъыхэкІхэр къащтэрт, джэдкъазри, гъэшхэкІхэри, джэдыкіэри зэдагъакіуэу, - а зэман хьэлъэм топсэлъыхь Беслъэн. -Советыдзэр ебгъэрыкіуэу бийр ди республикэм ирахужа нэужьщ хуиту дыщыбэуэжар. Абдеж дэ нэхъри ди фІэщ хъуауэ щытащ нэмыцэ фашистхэм дазэрытекІуэнур. А фІэщхъуныгъэращ ди гур мыкІуэду дыкъызэтезыгъэнар балигъхэри сабийхэри.

Апхуэдэуи хъуащ. «ЩхьэкІуэ зышэч щхьэ шхыгъуэ йохуэ», - жиlащ адыгэ псалъэжьым. Хэку зауэшхуэр СССР-м и текіуэныгъэкіэ 1945 гъэм иуха нэужь, ди къэралыр мамыр гъащІэм хуэкІуэжащ, абы и ціыху псори зэдэууэ еувэліащ бийм зэтрикъута ціыхубэ хозяйствэр зэтегъзувэжыным. 1946 гъзм еджэным пищэжащ Беслъэни. Школыр ехъуліэныгъэкіэ къиухри, Аруан районым щыіэ «Мэкъумэштехникэ»-м лэжьэн щыщ идзащ. Балигъып 19 иува щ 1алэр 1954 гъэм дзэм ираджащ, Хэкум къулыкъу хуищІэну. Беслъэн зыхэхуар Дзэ-Тенджыз флотырати, ар илъэси 4-кІэ ирихьэкІащ. Абы зэрыжиІэмкІэ, дзэм къулыкъу зэрыщищІа илъэсхэм къриубыдэу зы адыги гъусэ къыхуэхъуакъым, и къуажэгъу щ алэ Къардэн Албий Севастополь еджапіэ щыщыіам щыгъуэ зэрыхуэзам нэмыщі. Беслъэн япэ а флотым къулыкъу щызыщауэ жылэм дэсар Бжыхьэ Муlэед

Дауй, тынштэкъым апхуэдиз зэманкіэ дзэ къулыкъум упэрытыну. И пщэрылъ къалэнхэр, зэрихабзэу, къызыхуэтыншэу зэригъэзащіэм папщіэ, Беслъэн илъэси 4-м къриубыдэу тізунейрэ унэм къагъэкІуэжащ, и унагъуэр, Іыхьлыхэр илъагъуну, тІэкІу зигъэпсэхуну. Къулыкъум пэрыувэжырти, дзыхь къыхуаща Ізнатіэр ныкъусаныгъэншэу аргуэру зэфlихырт. Алхуэдэу пэжу, ехъуліэныгъэ иізу къулыкъур зэрырихьэкіым папщіэ, 1956 гъэм Такъ Беслъэн къы-хуагъэфэщауэ щытащ ВЛКСМ-м и Комитет Нэхъыщхьэм къыбгъэдэкі Щіыхь тхылъыр.

ЩІыхьрэ щытхъурэ пылъу а къалэн гугъур зэфіихри, 1958 гъэм Такъым къигъэзэжащ щалъхуа щІыналъэм икІи псэ хьэлэлу къэралым хуэлэжащ иджыри илъэс 30-м щ игъук іэ. И лэжьыгъэф іым папщіэ къыхуагъэфэщащ дамыгъэхэр, щытхъу, фіыщіэ тхылъхэри.

Унагъуэ дахи иухуащ Беслъэн. Абы щхьэгъусэ ищ ат Зэрэгъыж дэс Бэджий лъэпкъым япхъу бзылъхугъэ гуакІуэ. Беслъэнрэ Женярэ (и ахърэтыр нэху ухъу!) щ алит рэ зы хъыджэбэрэ: Аслъэн, Мадинэ, Арсен сымэ - зэдагъуэтащ, зэдапіащ, гъащіэм гъуэгу пэж щытрагъэуващ. ГъащІэр матэщІэдзакъым. Зэщхьэгъусэхэм гуауэшхуи ягъэвын хуейуэ къахуиухат: я къуэ Арсен дунейм ехыжащ. Къуэм и фэеплъу, гурыфІыгъуэу къахуэнащ абы и щІэблэ дыгъэхэр.

Тыншыгъуи гугъуехьи, гуфІэгъуи нэщхъеягъуи хэтщ гъащІэм. Абы щынэхъыщхьэр сыт хуэдэ щытыкІэми зэпІэзэрыту, уи пщІэр, напэр пхъумэу, нэмысыр пІыгъыжу укъикІыфынырщ. Щапхъэу бгъэлъагъуэ хъуну апхуэдэ гъуэгуанэ купщафіэщ Такъ Беслъэн къикІуар. Нэхъыжьыфіым и гъащіэр ноби ирехьэкі адыгэ хабзэмрэ нэмысымрэ япэ иригъэщу. А лъэпкъ фІыгъуэхэм щІипІыкІащ абы и бынхэр, ахэращ зыхуиущийр абыхэм къащ эхъуэ щ эблэ дахэри.

Дзэ-Тенджыз флотым екlyy, щытхъу пылъу къулыкъу пэж щызыщіа, къэралым и фіыщіэ къэзылэжьа Такъ Беслъэн дохъуэхъу и махуэмкіэ. Узыншэу, и щіэблэм я гуфіэгъуэ куэд хэплъэу бэрэ Тхьэм игъэпсэу лъэпкъми къуажэми я нэхъыжьыфіыр!

ТЭУБИЧЭ Сонер:

Зэпымыууэ си гум жиІэрт: «Сэ зы махуэ гуэрым згъэзэжынущ!»

Тыркум къиІэпхъукІыжри, Хэкур зригъэгъуэтыжащ, унагъуй щыхъужащ Тэубичэ Сонер. Фэм, пхъэм, гъущІ зэмыпізужьыгъуэхэм елэжь Іэпщіз-льапщіэщ. Илъэс зыбжанэм къриубыдэу адыгэ щіалэм и Іэрыкіхэр ціэрыіуэ хъуащ. Абы ещі къэльтмакъхэр, бгырыпххэр, ахъшалъэхэр, паспорттелъхьэхэр, шабзалъэ-хэр, сампіэхэр, фочылъэхэр, тхьэгъухэр, іэлъынхэр, получ хэр, Іэпшэхъухэр. Іэпшіэ-лъапшіэм и Іэрыкіхэр адыгэпсэкІэ епсыхь: лъэпкъ дамытхыпхъэ гъэхэр, дахэхэр трещІыхь. Сонер тедгъэпсэлъыхьащ Хэкум къызэрыкІуэжам, и ІэрыкІхэм, лъэпкъым теухуа и гупсысэхэм.

Тыркум, Эскишехир къалэм сыкъыщыхъуащ. Псыхуабэщ ди ліакъуэм и къежьапіэр. Зауэжьым щыгъуэ Тыркум кІуауэ щытащ ди нэхъыжьхэр. Зэбгрыпхъа дыхъуащ апхуэдэурэ. Иджыпсту ди благъэхэр щопсэу Къэрэшей-Шэрджэсым хиубыдэ Инжыджышхуэ, Беслъэней къуажэхэм.

- Хамэщіым анэдэлъхубзэр дауэ щыпхъума? Узэрыціыкіу лъандэрэ піурылъ хьэмэрэ балигъ ухъуауэ зэбгъэщ і эжа?

- Си адэр фІыуэ адыгэбзэкІэ псэлъэфыркъым, езыр цІыкІуу и адэр дунейм зэрехыжам қъыхэкІыу. Си анэм анэдэлъхубзэр ещІэ, иропсэлъэф, ауэ дэ анэдэлъхубзэр дигъэщІэным апхуэдэуи егугъуакъым – къыгурыІуакъым и лъапІагъыр зыхуэдизыр. Си къуэш нэхъыжьитІыр псалъэркъым адыгэбзэкіэ. Сэ сызэрыціыкіу лъандэрэ Адыгэ Хасэхэм сыкІуэу щытащ. Нэхъыжьхэми хъыбар куэду къыджаІэрт, дэри тхылъхэм деджэрт. Апхуэдэурэ, зыхэсщІащ бзэм и ІэфІыр, си гур абы хуэныкъуэ хъуащ. Адыгэбзэ алфавитыр къысІэрыхьати, гугъу сыдехьу зэзгъэцІыхуащ хьэрфхэр. ИтІанэ, тхыгъэ гуэрхэри зыІэрызгъэхьэри нэхъ сигу хуэзагъэу зыщызгъэгъуэзащ. КъызгурымыІуэхэр си анэм къызжи-Іэурэ, къызгуригъаІуэурэ сыпсэлъэфу сесащ. Си анэм и псэлъэкІэр хьэжрэт псэлъэкІэщ, къэбэрдейр абы тІэкІуи къыщхьэщокі. Къэзгъэзэжа нэужь, нэхъыфІ хъуащ си адыгэбзэр, дауи. Ауэ иджыри куэд къыспэщылъщ, ар згъэшэрыуэу сыпсэлъэфын щхьэкІэ. Сэ нэхъ пасэу сыкъэкІуэжрэ, мыбдеж сыщеджауэ университетым щытамэ, си адыгэбзэр фІы дыкэм сехъуапсэу щытащ мыбы сыщыхуеджэну, СИ анэм сыкъиутІыпщыфатэкъым. еджапіэ щіэтіысхьэгъуэ адыгэ щІалэгъуалэр мыбы къакІуэурэ щеджэу щытамэ, адыгэбзэри яІурылъынут, урысыбзэри зэрагъэщІэнут, абыхэм ящыщ гуэрхэри Хэкум къинэжынут. Уи ныбжьыр нэхъ кlуэтэху, уи гу-рыхуагъэм кlэрохури, бзэр рыхуагъэм кІэрохури, зэбгъэщ Іэныр нэхъри гугъу мэхъу.

<u>- Узыхуеджар, уи ІэщІагъэр</u>

- Курыт еджапІэ нэужьым Эс-

кишехир университетыр инженер Іэщіагъэ сиіэу къэзухри, зы зэманкІэ срилэжьащ.

- Сыт щыгъуэ Хэкум япэу укъыщыкІуар?

- 2014, 2015 гъэхэм сыкъакlуэурэ тхьэмахуэкІэ сыщыхьэщІащ, ещанэ къэкІуэгъуэм къэзгъэзэжащ. Зэпымыууэ си гум жиІэрт: «Сэ зы махуэ гуэрым си Хэкум згъэзэжынущ!» Ауэ зэхуэмыхъуурэ екіуэкіырт. 2015 гъэм къэзгъэзэжыну сыхуеящ. Кхъухьлъатэм и билет къэсщэхуащ, си егъэблагъэ тхылъри, сызригъэжьами, къысІэрыхьащ. А зэманым ирихьэлІэу урыс-тырку зэхущытык Іэхэр тэмэмтэкъым. Аэропортым сыкІуэри, кхъухьлъатэр темыкІыу сыкъэнэжауэ щытащ. Аргуэру билет къэсщэхужри, къыкіэлъыкІуэ кхъухьлъатэри лъэтакъым. Ещанэуи ардыдэр къыщысщыщіым, «иджыпсту мы Іуэхур къэзгъэнэн хуейуэ пІэрэ...» жысізу сэр-сэру сегупсысыжри, Тыркум лэжьыгъэм сыщыпэрыувэжащ... Илъэсищ дэкІри, 2018 гъэм къэзгъэзэ-

- Хэкур уи нэгум къызэрыщІэбгъэхьэмрэ плъэгъуамрэ зэтехуат?

- Хьэршым хуэдэу къысшыхъурт Хэкур, моуэ си гупсысэм нуру хэтт. Сигу занщІзу дыхьащ адэжь щыналъэр, зы къару абрагъуэ гуэрым абы сызэрыпищІэр зыхэсщІащ. Налшык япэу сыкъыщыдыхьам, цІыхухэр адыгэбзэкІэ зэрызэпсалъэр зэхэсхырти, ар насыпт сэркіэ. Бэзэрым сытехьэри - си анэдэлъхубзэр куэду зэхэсхырт, маршруткэм ситіысхьэрти - аргуэру адыгэбзэ седаlуэрт. Сигу дыхьати, къыкІэлъыкІуэ илъэс-

Къэралитіым щыіэ псэукіэр зэтехуэркъым. Уэ мыбдеж укъэгэпхъуэжа нэу

дауэ ухэзэгъа? ТІэкІурэ сыщыпсэури, мыбдеж щыіэ гъащіэми дагъуэхэр зэриІэр къэслъэгъуащ. Къэзыгъэзэжхэм псом япэу къыдгурыІуэн хуейт мыр зэры-Урысейр. Къэрал щхьэхуэм и хабзэхэри щхьэхуэщ. Тыркури жэнэткъым, Урысейри жэнэткъым. Мыбдежми щыющ бзаджэри зэранри. Ауэ гуапагъэр нэхъыбэщ. «Сонер, уэ къэбгъэзэжагъащіэщ», - жаіэурэ сэ куэд къыздэІэпыкъуащ. Сэ цІыхуфІхэм сыкъаухъуреихь иджыпстуи. Куэд къыскъуэуващ, сэбэп къысхуэхъуащ, псэуным сытра-

- Уэ уІэпщІэлъапщІэщ. Куэдым яціыху, зыіэрагъэхьэ уи Іэрыкіхэр! Апхуэдиз дахагъэ пщІыным сыт щіэдзапіэ хуэ-

. Тыркум сыщыщыІэм шы сиІэт. Адыгэ фащэ е афэ джанэ сщыгъну, адыгэ Іэщэхэр скіэрылъу зекІуэу къэскІухьын сфІэфІт. Сышабзауэт. Шабзэ гъэуэнымкІэ зэпеуэхэм сыхэтт: лъэсуи шууи шабзэр згъэ-ІэкІуэлъакІуэрт. Апхуэдэурэ, шабээшэхэр, шабзалъэхэр сэ езым сщІын щІэздзащ. Сигу ирихьащ щокІуэдыж. Бзэр пІурымылъми, фэм елэжьыныр. Уеблэмэ зэгуэр инженер Гуэхур къэзгъанэри, абы селэжьу щІэздзауэ щытащ. Ауэ ахъшэ къыщысхуэмылэжьым, инженер ІэнатІэм сыпэрыувэжат. Ауэрэ си Іэр есащ хьэпшып гуэрхэр къигъэщІыным, Іуэхум нэхъри фІыуэ хэсщІыкі хъуащ. Лэжьыгъэ нэужьым, абыкІэ унэм зыщытезгъзурт. Іэщэ-фащэхэм елэжьу ныбжьэгъу сиІэти, тыкуэнхэм сишэурэ хьэпшыпхэр сщІыуэ зезгъэсэн папщІэ сызыхуеи-

нухэр къысхухихыурэ къызигъэщэхуащ, ІэпщІэлъапщІэным и щэху гуэрхэмкlи къыздэгуэ-шащ. Интернетымкlэ зыхуезгъэсащ куэдым - сытри къыщыбогъуэт абы. Сэ интернетыр къызогъэсэбэп адыгэбзэр зэзгъэщІэным, фэ лэжьыгъэхэм ятеухуауэ, афэ джанэхэм я щІыкІэм зыщызогъэгъуазэ. щІэныгъэшхуи Интернетым къуитыфынущ, ІэпщІэлъапщІи уищІыфынущ, хьэбыршыбыри урихъуфынущ. Зэплъынумрэ къызэригъэсэбэпынумрэ щхьэж къыхехыж...

Хэкум сыкъэкІуэжри, инженер ІэщІагъэр мыбы къыщыхуэсэбэпыртэкъым, урысыбзэ зэрызмыщІэм къыхэкІыу. ИтІанэ си псэм фІэфІу зэрызытезгъэур лэжьыгъэ схуэхъуащ. ЯпэщІыкІэ Крем-Константиновкэ сыдэтІысхьауэ щытащ, къуажэ гъащІэр фІыуэ слъагъурти. Ауэ си закъуэти, сапэлъэщакъым къуажэ лэжьыгъэхэм. Хадэм хэссэІамэ, дунейр уэлбанэрилэ хъурти, удзыр псынщізіуэу къысфізкіырт. Апхуэдэу щыхъум, къалэм сыкъэкІуащ, фэтэр къасщтэри. ІэрыкІхэр сщІыуэрэ «Адыгэ унэм» щІэслъхьэу ИнтернетымкІэ щІэздзащ. иджыри зыгуэрхэм зезгъасэрт, хьэпшып сщІыхэм къыхэзгъахъуэрт, нэхъ екlуу къызэхъулІэ зэрыхъуми гу лъыстэжырт. Ауэрэ, гъущІым лазеркІэ тхыпхъэ зэрытращІыхь станок къэсщэхуащ. Тхьэгъухэм, Іэлъынхэм, пщэрылъхэм, сэшхуэхэм, къамэхэм тхыпхъэхэр тызощІыхь. ІутІыж Мэжид къыздэІэпыкъуащ къыщызгъэзэжынуми, Хэкум щыІэ гъащІэм зыщыхэзгъэгъуазэми. Иджыпстуи и гулъытэ сыщыщІэркъым. Тэмэму къысхуэІуатэу къыщІэкІынкъым Мэжид фіыщі у хуэсщіыр.

- Уи шыр дэнэ щыІэ иджы? - Си шыр инджылыз шы лъэпкъщ. Шы спорт клубым сыкІуэрти, сигу ирихьри къэсщэхуауэ щытащ. СыкъэкІуэжын щыхъум, клубым къыхуэзгъэнэн си гугъащ, унафэщІми ар жес-Іат. Ауэ си къуэш нэхъыжьым имыдэу губжьащ: «Уадыгэу, <u>у</u>и шыр зыгуэрым дауэ ептыжын?» - жиІэри. Езым къишэжауэ, и

Шабзэрыуэным мыбы щы-

- ШабзэрыуэнымкІэ дерсхэр къызэдгъэпэщауэ щытащ Къэбардэ Астемыр си гъусэу. А Іуэхур къэдгъэнэжащ, дыхущІэмыхьэурэ. Ар спорт лІэужьыгъуэ гугъущ, мылъку зытекІуадэхэми ящыщщ. Мыбдеж цІыхухэр апхуэдэуи хыхьэркъым а спор-

тым, фІыуэ яцІыхуркъым. Шабзэрыуэным и Іуэхухэм сызэрыхэтам и фІыгъэкіэ къэсціыхуащ шабзащіэ телъыджэ дызэриІэр. Емкъуж Арсен шабзэ ліэужьыгъуэ куэд ещі, и адыгэ шабзэхэр икъукІэ сигу

- Адыгэу ущытыным сыт нэхъыщхьэу хэлъыр?

Япэрауэ, бзэр. Бзэр тІурымылъу адыгэ гупсысэкІэм дытетыфынукъым. Сэ адыгэ хабзэр сыкъыщыхъуа унагъуэми си благъэхэм я дежи щыслъэгъуащ. Тыркум щыІэщ хабзи абдеж къэфакіуэ е джэгуакіуэ нэс къыпхэк ынущ, ауэ адыгэ нэс ухъуфынукъым.

ЕтІуанэрауэ, лъэпкъыу зытхъумэжын щхьэкІэ куэду дылэжьапхъэщ. МылъкукІэ ди къарур щІэткъузэн хуейщ адыгэхэм.

Сонер, уи щалэм хэт фа

Сосрыкъуэ!

- Лъэпкъылі Тхьэм ищі!

Епсэлъар ГУГЪУЭТ Заремэщ.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокі. (12+)

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкіэ Къэбэрдей-Балъкъэр щіыналъэ ІуэхущІапіэм ПИ № ТУ07-00117-м щІэту ятхащ.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщіредакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66

Индексыр П 5894 ● Тиражыр 1.731 Заказыр № 1540

ДИ ХЭЩІАПІЭР

Къэбэрдей-Балъкъэр 360030, публикэ, Налшык къалэ, Лениным и цІэр зезыхьэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщіанэ Газетым Іэ щытрадзар сыхьэт 18.00-рщ.

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 357600, Ставрополь край, ЕсэнтІыгу къалэ, Никольскэ уэрам,